

26-6-2020

Duale carrière: Kan je succesvol zijn in voetbal én studie/werk?

Kwalitatief onderzoek naar de betekenis die betrokken actoren geven aan de duale carrière beleidsvoering van Betaald Voetbalorganisaties

Universiteit Utrecht

Departement Bestuurs- en
Organisatiewetenschappen

Master Sportbeleid en Sportmanagement

Naam: Rowel Deelen

Studentnummer: 6320058

Datum: 24 juni 2020

Scriptiebegeleider: Inge Claringbould

Tweede beoordelaar: Maarten van Bottenburg

Voorwoord

Voor u ligt mijn scriptieonderzoek over de duale carrière beleidsvoering van Betaald Voetbalorganisaties. Dit is ter afsluiting van de masteropleiding Sportbeleid en Sportmanagement aan de Universiteit Utrecht. Via het voorwoord wil ik een aantal mensen bedanken die hebben bijgedragen aan de afronding van mijn onderzoek.

Allereerst wil ik in het bijzonder mijn scriptiebegeleider, Inge Claringbould, bedanken. Door het goede onderlinge contact kon ik in een vlot lopend proces mijn scriptieperiode doorlopen. Ze stond altijd voor me klaar als ik haar nodig had. Daarnaast zette ze me met haar kritische en motiverende feedback continu op scherp, wat bevorderend is geweest voor de kwaliteit van het onderzoek. Daarnaast wil ik Michel van Slobbe bedanken voor zijn feedback en tips tijdens de intervisie bijeenkomsten.

Graag wil ik ook Stephan Hakkers bedanken als sparringpartner en voor het feit dat hij me geïntroduceerd heeft bij verschillende Betaald Voetbalorganisaties. Door zijn hulp en door het inzetten van zijn brede netwerk was het makkelijker contact leggen met verschillende Betaald Voetbalorganisaties. Dit heeft het proces om Betaald Voetbalorganisaties te vinden die willen deelnemen aan het onderzoek versneld.

Daarnaast wil ik de deelgenomen Betaald Voetbalorganisaties en alle deelgenomen respondenten bedanken voor jullie tijd en input. Zonder jullie had ik dit onderzoek niet uit kunnen voeren. Ik vond het erg interessant om op deze manier meer te weten te komen van de gang van zaken binnen Betaald Voetbalorganisaties op het gebied van duale carrière.

Tot slot wil ik mijn vrienden, familie en studiegenoten bedanken voor de steun en het vertrouwen afgelopen periode.

Veel leesplezier toegewenst!

Samenvatting

Het begrip duale carrière wordt steeds belangrijker binnen de topsport, zo ook bij Betaald Voetbalorganisaties (BVO's). Een kleine groep talenten haalt uiteindelijk maar de top en voor degene die uitgeselecteerd worden zal hun droom om profvoetballer te worden in duigen vallen. Tijdens hun voetbalcarrière zal de prioriteit vaak op de sport liggen, wat ten koste kan gaan van een uiteindelijke stap naar een maatschappelijke carrière.

De doelstelling van het onderzoek is het doorgronden van de betekenissen die betrokken actoren geven aan de duale carrière beleidsvoering van BVO's. Daarnaast wordt uitgelicht welke mogelijkheden er zijn om het beleid te verbeteren. De focus in dit onderzoek zal liggen op de betekenissen die actoren geven aan een duale carrière, de rol van de omgeving en de begeleiding die wordt geboden omtrent een duale carrière. Deze doelstelling leidt tot de volgende onderzoeksvraag: *'Welke betekenis geven betrokken actoren aan de duale carrière beleidsvoering van Betaald Voetbalorganisaties en welke mogelijkheden zien zij hier in?'*.

Om tot een antwoord te komen op deze vraag zijn semigestructureerde interviews afgenomen met verschillende betrokken actoren. Het onderzoek is kwalitatief interpretatief van aard. Ten behoeve van de analyse is een theoretisch kader geschetst waarin betekenisgeving (Weick, 1995) en discoursen centraal stonden (Foucault, 1976). De verzamelde data zijn geanalyseerd vanuit het theoretisch perspectief van Foucault. In dit onderzoek wordt uitgelicht welke discoursen er heersen binnen BVO's en welke invloed deze discoursen uitoefenen op keuzes van spelers omtrent een duale carrière.

Het onderzoek heeft geleid tot een aantal conclusies. Er wordt tot op zekere hoogte goede begeleiding geboden aan spelers voor een duale carrière. Deze begeleiding wordt echter minder wanneer de leerplicht stopt. Geconcludeerd kan worden dat er door clubs prioriteit aan voetbal wordt gegeven en er veronderstellingen heersen dat topsport niet met studie is te combineren. Daarnaast heerst de veronderstelling dat een volledige focus op voetbal leidt tot betere prestaties. Deze veronderstellingen vormen samen het prestatiediscours wat er binnen BVO's heerst. BVO's voeren ook geen concreet (top-down) beleid op het gebied van een duale carrière; er worden voornamelijk op persoonlijke titel (studiecoördinator of trainer) activiteiten georganiseerd die kunnen bijdragen aan een duale carrière. Tevens blijkt dat de meeste betrokken actoren de voordelen van een duale carrière zien, maar hier niet of nauwelijks naar handelen zodra de leerplicht stopt. Het onderzoek laat zien dat de heersende discoursen bij BVO's er momenteel voor zorgt dat spelers eerder gereguleerd worden naar het hebben van geen duale carrière.

De conclusies hebben geleid tot een aantal aanbeveling. Ten eerste om meer kant-en-klare studiemogelijkheden aan te bieden aan spelers, zodra de leerplicht stopt. Hierdoor kan de drempel voor spelers lager worden om nog een (gedeeltelijke) vervolopleiding te gaan doen. Ten tweede is het aan te bevelen om concreet duale carrière beleid te voeren. Ten derde is het aan te bevelen om betrokken actoren onderdeel te maken van de beleidsvoering. Het is belangrijk om alle neuzen in de omgeving van een sporttalent dezelfde richting in te hebben. Ten vierde is het aan te raden om te benchmarken met andere clubs en de KNVB. Tot slot wordt ook nog aanbevolen om vervolgonderzoek te doen naar de invloed die een duale carrière kan hebben op de sportprestaties.

Inhoudsopgave

Voorwoord	1
Samenvatting.....	2
1. Inleiding	6
1.1 Aanleiding.....	6
1.2 Probleemstelling.....	7
1.3 Doelstelling.....	8
1.4 Onderzoeksvraag.....	8
1.5 Relevantie.....	8
1.5.1 Wetenschappelijke relevantie.....	9
1.5.2 Maatschappelijke relevantie	9
1.5.3 Relevantie voor Betaald Voetbalorganisaties	10
2. Theoretisch kader	11
2.1 De theoretische lens van Foucault	11
2.2 Betekenisgeving.....	11
2.3 De totstandkoming van dominante aannames: Discoursen	12
2.4 Disciplinerende macht.....	12
2.5 Discourse analyse	13
3. Literatuurstudie.....	15
3.1 Maatschappelijke ontwikkeling die invloed hebben gehad op een duale carrière	15
3.1.1 Professionalisering	15
3.1.2 Commercialisering.....	15
3.1.3 Mediatisering.....	16
3.1.4 Van gebruikelijke duale carrière naar de keuze	16
3.2 Nadelen die de volledige focus op topsport met zich meebrengt	17
3.3 Voordelen van een duale carrière	17
3.4.1 Voordelen voor sportclubs.	18
3.4 Visie op talentontwikkeling	19
3.5 Rol van de omgeving	20
3.5.1 Ouders	20
3.5.2 Trainers.....	20
3.5.3 Leeftijdsgenoten.....	21
3.5.4. Duale carrière support teams.....	21
3.5.5 Omgeving waar een talent zich in bevindt.....	21
3.5.6 De effectiviteit en efficiëntie van een duale carrière omgeving	22
3.6 Duale carrière ontwikkeling binnen sportclubs: best practices	23

4. Methodologie	25
4.1 Onderzoeksmethode	25
4.2 Dataverzameling.....	25
4.3 Respondenten	25
4.4 Data-analyse	26
4.5 Betrouwbaarheid en validiteit.....	26
5. Resultaten.....	28
5.1 Betekenisgeving aan duale carrière	28
5.1.1 Betekenis duale carrière: gedachte vanuit een speler	28
5.1.2 Afhankelijk van bovenaf: belang van de club	29
5.1.3 Veronderstellingen over het thema duale carrière.....	30
5.1.3 Conclusie	31
5.2 Rol omgeving	31
5.2.1 Rol betrokken actoren.....	31
5.2.2 Rol van de club: creëren van een optimale omgeving	33
5.2.3 Externe invloeden en symbolen/voorbeelden in het voetbal.....	34
5.2.3 Conclusie	36
5.3 Duale carrière beleidsvoering	36
5.3.1 Begeleiding omtrent duale carrière	36
5.3.2 Samenwerking school.....	38
5.3.3 Mogelijkheden omtrent duale carrière	39
5.3.4 Conclusie	40
6. Analyse	42
6.1 Betekenissen die betrokkenen geven aan een duale carrière	42
6.1.1 Privédomein	43
6.1.2 Studiedomein	43
6.1.3 Sportdomein.....	44
6.2 Centralere rol discourses nadat de leerplicht stopt	45
6.2.2 Prestatiediscours	45
6.2.3 Statusdiscours	45
6.2.4 Aanvulling op bestaand onderzoek.....	46
6.3 Reflectie op het onderzoek	46
7. Conclusie en aanbevelingen.....	48
7.1 Aanbevelingen.....	51
7.1.1 Praktische aanbevelingen.....	51
7.1.2 Aanbevelingen voor vervolgonderzoek.....	52

Literatuurlijst	53
Bijlages.....	57
Bijlage 1. Topiclijst	57
Bijlage 2. Codeboom.....	60

1. Inleiding

In dit onderzoek zijn de betekenissen die betrokken actoren geven aan de duale carrière beleidsvoering van Betaald Voetbalorganisaties bestudeerd. Een duale carrière kan gedefinieerd worden als de combinatie sport en onderwijs en/of werk (Stambulova & Wylleman, 2014). Er is onderzocht hoe deze betekenissen tot stand zijn gekomen en hoe betrokken actoren invloed kunnen uitoefenen op keuzes binnen een duale carrière. Daarnaast zal uitgelicht worden welke mogelijkheden er zijn om het duale carrière beleid te verbeteren.

1.1 Aanleiding

Onlangs verscheen er een artikel in de Volkskrant (20 maart, 2019) over jeugdvoetballers die door een diep dal gingen nadat zij uitgeselecteerd werden bij een Betaald Voetbalorganisatie (BVO). Hun droom om profvoetballer te worden viel in duigen en gaven daarbij aan dat het ontbrak aan nazorg vanuit de clubs (Vissers, 2019). De transitie van spelers die plaatsvindt uit de wereld van de topsport wordt veelal aangeduid als drop-out (Wylleman & Lavalley, 2004). Deze transities zijn over het algemeen – zoals in het voorbeeld uit de Volkskrant – niet gepland en onvrijwillig. In het artikel geven verschillende voetballers aan nooit persoonlijke steun te hebben gekregen vanuit de Betaald Voetbalorganisaties. Ze zijn vooral ontevreden over de aandacht ten opzichte van jeugdspelers voor de mens die schuilt achter de voetballer zelf. Citaten als: ‘Niemand geeft om je als persoon’ en ‘Als ze tijd voor mij hadden genomen, had ik mij beter kunnen ontwikkelen’ geven aan dat het bij Betaald Voetbalorganisaties nog regelmatig schort aan ondersteuning op het sociaal-emotioneel vlak (Vissers, 2019). Hetzelfde probleem blijkt uit een ander recent artikel uit het NRC Handelsblad (12 november, 2019), waarin wordt geschreven dat er nog altijd veel problemen voorkomen bij oudvoetballers nadat zij uitgeselecteerd worden. Zij kunnen zich moeilijk manifesteren buiten de topsport. Er wordt in de jeugdopleiding voornamelijk gefocust op de sportprestaties en nauwelijks op de ontwikkeling van de mens die schuilt achter de sporter (van Leeuwen & Keppel, 2019).

In Nederland zijn zo’n vijfduizend talenten geregistreerd bij NOC*NSF. Ruim 3.600 kinderen spelen bij Betaald Voetbalorganisaties. Hiervan haalt slechts 1 tot 10 procent de top (van Leeuwen & Keppel, 2019). Een aanzienlijke groep zal uiteindelijk om verschillende redenen uitgeselecteerd worden. Hun droom om profvoetballer te worden zal daarmee in duigen vallen en zij zullen zich moeten gaan richten op een maatschappelijke carrière. Zoals onder andere blijkt uit deze cijfers is topsport een tijdelijk beroep en slechts enkele talenten zullen uiteindelijk doorstromen naar de echte top of naar een professionele sportcarrière (Taylor & Ogilvie, 1998; Wylleman & Lavalley, 2004). Het is voor een talent of topsporter van belang om hier in een zo vroeg mogelijk stadium bewust van te zijn, zodat ze zich kunnen voorbereiden op een maatschappelijke carrière. Gebeurt dit niet, dan kunnen zij een achterstand oplopen ten opzichte van andere leeftijdsgenoten die wel meteen door zijn gaan studeren. Mede hierdoor is het een thema wat binnen Betaald Voetbalorganisaties steeds meer gaat leven, maar vooralsnog nauwelijks in de praktijk wordt gebracht voor niet-leerplichtigen.

Uit de topsportklimaatmeting 2019 (Mulier Instituut & Universiteit Utrecht, 2019) blijkt dat ongeveer twee derde van de topsporters bezig is met de voorbereiding naar een volgende maatschappelijke carrière. Hierin kwam naar voren dat de rol van de coach niet altijd als stimulerend werd gezien tijdens de voorbereiding op een maatschappelijke carrière. Daarnaast tonen de cijfers aan dat 51% van de topsporters zich weleens zorgen maakt over wat ze na hun topsportcarrière gaan doen, en geeft 56% aan dat ze meer voorlichting en ondersteuning zouden willen krijgen om zich voor te bereiden op een tweede carrière na(ast) de sport (Mulier Instituut & Universiteit Utrecht, 2019). Het verschilt per tak van sport in hoeverre topsporters zich hiermee bezig houden. Deze gegevens impliceren dat er nog winst valt te behalen om topsporters op te leiden voor een duale carrière.

Zodra de leerplicht stopt komen talenten voor een belangrijke keuze te staan: Gaan ze verder met studeren of gaan ze zich volledig focussen op de topsport? Verschillende actoren zijn nauw betrokken bij spelers en kunnen invloed uitoefenen op keuzes van deze spelers. Onder andere ouders, trainers, studiebegeleiders, teamgenoten en zaakwaarnemers zijn hier voorbeelden van. In dit onderzoek zal beschreven worden welk beleid Betaald Voetbalorganisaties voeren omtrent duale carrière en welke betekenis verschillende betrokken actoren hieraan geven. Tot slot wordt in kaart gebracht welke mogelijkheden en beperkingen zij aan het duale carrière beleid zien.

De data zal worden geanalyseerd vanuit de theoretische lens van Foucault. Er wordt onderzocht in hoeverre er door betrokken actoren invloed wordt uitgeoefend op keuzes van spelers op het gebied van een duale carrière. Daarnaast wordt onderzocht welke discourses er heersen binnen Betaald Voetbalorganisaties en hoe deze tot stand zijn gekomen. Dit wordt gedaan door middel van een discours analyse. Op basis hiervan kan uitgelicht worden welke opinies er spelen en kan begrepen worden hoe en waarom jeugdspelers zich aan bepaalde normen en waarden conformeren.

1.2 Probleemstelling

Uit de artikelen in de Volkskrant (20 maart, 2019) en NRC Handelsblad (12 november, 2019) blijkt dat Betaald Voetbalorganisaties zich nog verder kunnen ontwikkelen op pedagogisch vlak en meer waarde kunnen hechten aan de sociaal-emotionele kant van spelers. Van de 50 respondenten gaven 33 spelers aan dat er geen belangstelling is voor de mens achter de voetballer en dat er geen nazorg is nadat zij uitgeselecteerd worden. Voor BVO's gelden voornamelijk sportprestaties en op het moment dat deze wegvallen en spelers uitgeselecteerd worden, worden zij aan hun lot overgelaten. Dit kenmerkt het probleem in de hedendaagse voetbalwereld (Vissers, 2019).

Bij topsport draait het voornamelijk om het streven naar succes. Dit brengt volledige toewijding van de topsporter met zich mee, waarbij de sport prioriteit krijgt boven een andere maatschappelijke carrière en tevens boven het sociale leven van topsporters. Keuzes worden voornamelijk gemaakt die ten gunste komen van de sportbeoefening. De volledige toewijding aan de sport kan een negatieve identiteitsontwikkeling veroorzaken. Er kan een soort 'tunnelvisie' ontstaan, waarbij sprake is van een eenzijdige en 'ongezonde' identiteitsontwikkeling. Dit kan ten koste gaan van de algehele ontwikkeling van een sporttalent. (Taylor & Ogilvie, 1998). Bij het einde van een topsportcarrière moeten spelers omgaan met nieuwe rolverwachtingen, een nieuwe levensstijl en tevens moeten ze het verlies van sociale status accepteren. Hierdoor kunnen zij terecht komen in het welbekende 'zwarte gat'. Spelers hebben zich vooral gefocust op de sport en zijn nauwelijks bezig geweest met een carrière na de sport, waardoor zij moeite kunnen hebben bij de transitie naar een maatschappelijke carrière (Taylor & Ogilvie, 1998).

Spelers worden regelmatig aangespoord om naast hun voetbalcarrière nog een studie te volgen. Echter blijkt uit de literatuur dat er vaak wordt gekozen voor een 'makkelijk te combineren studie' die goed past binnen de topsportpraktijk (Van Bottenburg, Elling, Hoekman & van den Dool, 2009). De topsportambitie van talentvolle spelers kan daardoor ook medebepalend zijn voor de keuze van opleiding en kan daarmee ook invloed hebben op hun leven na de topsport. Zo kiezen spelers bijvoorbeeld voor een opleiding in een bepaalde stad of voor een opleiding met een lager niveau (Van Bottenburg e.a., 2009). Deze factoren kunnen ervoor zorgen dat spelers nauwelijks voorbereid worden op het leven na de topsport en zij in een zwart gat kunnen vallen.

Daarnaast hebben Betaald Voetbalorganisaties tegenwoordig steeds meer maatschappelijke verantwoordelijkheid. Het thema duale carrière wordt hierin steeds belangrijker. Voor sportclubs is het de taak om een omgeving te creëren waarin wordt gekeken naar de totale ontwikkeling van een speler, waarbij de focus naast de topsport ook ligt op studie en een maatschappelijke carrière na de topsport (Henriksen, Storm, Küttel, Linnér & Stambulova, 2020).

1.3 Doelstelling

De doelstelling van het onderzoek is om inzichten te verkrijgen in de betekenis die betrokken actoren geven aan het duale carrière beleid dat BVO's voeren. Hierbij wordt gekeken welke betekenissen betrokken actoren geven aan een duale carrière, hoe BVO's spelers begeleiden voor een duale carrière en hoe zij spelers voorbereiden en begeleiden bij de transitie van een topsportcarrière naar een maatschappelijke carrière. Hierbij zal onder andere de nazorg in kaart worden gebracht die BVO's bieden aan spelers nadat zij uitgeselecteerd worden. Er worden inzichten verkregen in hoe de begeleiding ervaren wordt door de verschillende betrokken actoren en welke mogelijkheden er zijn om het duale carrière beleid te verbeteren. Hierbij zal voornamelijk worden gekeken naar de begeleiding van spelers tussen de 16-23 jaar. Daarnaast zal in kaart worden gebracht welke verschillende actoren invloed uitoefenen op de keuzes die sporttalenten maken op het gebied van een duale carrière.

Op basis van de resultaten kan een gericht beleidsadvies gegeven worden aan de BVO's omtrent duale carrière. Het doel is om ervoor te zorgen dat betrokken actoren binnen BVO's zich bewust worden van de urgentie van een duale carrière en om de duale carrière beleidsvoering te verbeteren. Het ultieme doel zou zijn dat BVO's op lange termijn meer rendement uit hun jeugdopleiding kunnen halen, omdat zij goed beleid voeren omtrent duale carrière en dat een bevorderende werking heeft op de sportprestaties.

1.4 Onderzoeksvraag

De onderzoeksvraag die centraal staat in dit onderzoek luidt: *Welke betekenis geven betrokken actoren aan de duale carrière beleidsvoering van Betaald Voetbalorganisaties en welke mogelijkheden zien zij hierin?*

Deze hoofdvraag is onder te verdelen in verschillende deelvragen, die achtereenvolgens beantwoord zullen worden in dit onderzoek. Deze deelvragen zijn:

1. Welke betekenis geven betrokken actoren binnen Betaald Voetbalorganisaties aan een duale carrière en welke uitdagingen brengt dit met zich mee?
2. Welke actoren spelen een rol en welke rol hebben zij ten aanzien van een duale carrière?
3. Hoe worden heersende discourses gevormd bij Betaald Voetbalorganisaties en wat heeft dit tot gevolg?
4. Wat voor begeleiding bieden Betaald Voetbalorganisaties op het gebied van duale carrière en hoe zou dit volgens betrokkenen verbeterd kunnen worden?
5. Hoe verloopt het proces als je uitgeselecteerd wordt en hoe is de nazorg bij drop-outs?

1.5 Relevantie

In dit hoofdstuk zal beschreven worden wat de relevantie van het onderzoek is. De wetenschappelijke- en maatschappelijke relevantie zal worden besproken. Daarnaast wordt er ook nog ingegaan op de relevantie voor BVO's.

1.5.1 Wetenschappelijke relevantie

De wetenschappelijke relevantie van dit onderzoek is de toevoeging aan de bestaande theorieën over het thema duale carrière. In dit onderzoek zal de focus liggen op de sport voetbal en zullen ervaringen vanuit verschillende perspectieven uitgelicht worden. Een belangrijke theorie van Wylleman en Lavallee (2004) is dat er steeds meer wordt gekeken vanuit een holistische benadering van talentontwikkeling. Zij benoemen de verschillende transities die sporttalenten meemaken tijdens hun ontwikkeling en suggereren – op basis van carrièreontwikkeling gegevens van talenten – dat zij zich het best ontwikkelen als er niet alleen gefocust wordt op de sport, maar ook op alle andere facetten van het leven van de sporter. Zij stellen dat dit goed is voor de meerzijdige identiteitsontwikkeling van een sporter. Dit wordt verder toegelicht in paragraaf 3.5.

Daarnaast worden in het GEES-onderzoek competenties beschreven die atleten en trainers nodig hebben om een duale carrière mogelijk te maken (Defruyt, de Brandt & Wylleman, 2017). Henriksen et al. (2020) beschrijven op hun beurt het belang van de omgeving in het talentontwikkelingsproces van een sporttalent. Zij stellen dat de omgeving veel invloed kan uitoefenen op een duale carrière van sporttalenten en het daarom van belang is om deze omgeving te optimaliseren. Deze theorie zal gebruikt worden om de verschillende machtsverhoudingen vanuit de theoretische lens van Foucault uit te lichten en te bekijken welke invloed dit kan hebben op keuzes omtrent duale carrière.

Dit onderzoek zal verder in gaan op de betekenisgeving van die betrokken actoren aan een duale carrière geven. Daarnaast zal de duale carrière beleidsvoering van Nederlandse Betaald Voetbalorganisaties en de begeleiding die hieraan vastzit als de leerplicht onder de spelers stopt worden onderzocht. Hiervoor is gekozen omdat sporttalenten dan voor de belangrijke keuze komen te staan of ze verder gaan studeren of dat ze zich volledig focussen op hun voetbalcarrière.

Binnen deze specifieke sector zullen de mogelijkheden en beperkingen die verschillende betrokken actoren ervaren worden onderzocht, om zo tot een empirische verdieping te komen aanvullend op de bestaande theorieën.

1.5.2 Maatschappelijke relevantie

Tegenwoordig wordt er door de KNVB steeds meer gehamerd om in jeugdopleidingen beleid te voeren om spelers te begeleiden tijdens een duale carrière. Zo weergeeft het 'kwaliteit & performance programma jeugdopleidingen' van de KNVB (2019) de verschillende kwaliteitseisen waar jeugdopleidingen van Betaald Voetbalorganisaties aan moeten voldoen om jeugdspelers te ondersteunen in de combinatie topsport en onderwijs. Eén van de eisen is de samenwerkingsovereenkomsten met scholen van verschillende opleidingsniveaus. Daarnaast wordt getoetst of de clubs de ontwikkelingen van spelers op school zorgvuldig bijhouden en of deze ontwikkelingen besproken worden met de deskundige begeleiders (KNVB, 2019). Dit geeft aan dat studie een steeds belangrijker rol krijgt binnen een jeugdopleiding.

Momenteel ondersteunt NOC*NSF oud olympische sporters bij de transitie naar een maatschappelijke waarde. Dit gebeurt via het TeamNL @work project. Dit benadrukt nogmaals de maatschappelijke relevantie en de waarde die NOC*NSF aan dit onderwerp hecht (NOC*NSF, 2019). Daarnaast heeft de kwestie topsport en onderwijs een prominentere rol gekregen in het nieuwe deelakkoord 'topsport die inspireert'. In de pijler 'een optimale instroom, ontwikkeling en uitstroom van talentvolle sporters' wordt het belang van opleiding naast de topsport benoemd (Rijksoverheid, 2019). Dit geeft aan dat het een relevant onderwerp is waar hedendaags nog altijd veel waarde aan wordt gehecht.

1.5.3 Relevantie voor Betaald Voetbalorganisaties

Daarnaast is het voor Betaald Voetbalorganisaties zelf ook relevant om te verbeteren op het thema duale carrière. Duale carrière wordt tot nu toe voornamelijk geregeld vanuit onderwijsinstellingen en nauwelijks vanuit sportclubs (Hakkers, 2019). Er zijn voor Betaald Voetbalorganisaties nog veel meer kansen en mogelijkheden om het beleid omtrent het thema duale carrière een prominentere rol te geven en te verbeteren. Hakkers (2019) beschrijft 6 redenen waarom het voor sportclubs van belang is om een duale carrière te stimuleren:

- Sterke positie in de maatschappij
- Duurzaam duale carrière netwerk met onderwijsinstellingen en bedrijven
- Holistische benadering van talentontwikkeling
- Professionalisering van de clubstaf
- Imago en merk van de club op gebied van duale carrière
- Kan leiden tot meer gebalanceerde en zelfverzekerde talentomgeving

Deze voordelen voor sportclubs worden nog verder toegelicht paragraaf 3.4.1.

2. Theoretisch kader

In dit hoofdstuk zal een theoretisch kader worden geschetst met daarin het onderzoeksperspectief dat de onderzoeker gebruikt om zijn data te analyseren. Verschillende theoretische concepten worden uitgelicht en er wordt besproken hoe deze concepten gebruikt worden binnen dit onderzoek.

2.1 De theoretische lens van Foucault

In dit onderzoek wordt er gekeken vanuit het theoretische perspectief van de Franse denker Michel Foucault (1926-1984). Michel Foucault was een maatschappijkritische filosoof. In de periode van 1975-1980 raakte Foucault geïnspireerd door de genealogische methode van Friedrich Nietzsche en verschoof hij zijn focus naar het thema macht. Foucault (1976) heeft onderzoek gedaan naar hoe macht aan de oorsprong ligt van de menswetenschappen. In dit onderzoek wordt naar de data gekeken vanuit de theoretische lens van Foucault, omdat zijn kijk op het uitoefenen van macht via discoursen goed aansluit bij de gang van zaken bij Betaald Voetbalorganisaties. Bij BVO's heerst er een bepaalde hiërarchie en er zijn veel betrokken actoren die invloed uit kunnen oefenen op keuzes van spelers omtrent een duale carrière. De rol en invloed van deze betrokken actoren zullen later in dit onderzoek uitgelicht worden.

Dit onderzoek heeft een interpretatief onderzoeksperspectief dat verklaart hoe er naar de werkelijkheid wordt gekeken. Deze onderzoekbenadering impliceert dat de werkelijkheid wordt geconstrueerd en gestructureerd door interactie tussen verschillende actoren en de betekenis die zij daaraan geven (Edwards & Skinner, 2009). Verder zal onderzocht worden hoe jeugdspelers mogelijk gedisciplineerd worden richting de norm die BVO's hanteren.

2.2 Betekenisgeving

In dit onderzoek zullen de betekenissen die verschillende betrokken actoren geven aan de duale carrière beleidsvoering van BVO's centraal staan. Het concept betekenisgeving kwam tot leven door de organisatiespecialist Karl Weick. Met zijn achtergrond sociale psychologie van organiseren, is hij één van de grondleggers van het concept betekenisgeving in organisaties.

Weick (1995) definieerde betekenisgeving als volgt: *'Sensemaking is the process of social construction that occurs when discrepant cues interrupt individuals' ongoing activity, and involves the retrospective development of plausible meanings that rationalize what people are doing'*.

Betekenisgeving kan gezien worden als een sociaal proces dat mensen doorlopen wanneer zij betekenis geven aan gebeurtenissen die ze hebben ervaren. Mensen interpreteren deze gebeurtenissen op hun eigen manier en vormen hiermee hun eigen betekenis/werkelijkheid (Weick, Sutcliffe & Obstfeld, 2005). Het proces van betekenisgeving wordt mede bepaald door gebeurtenissen uit het verleden en betekenissen veranderen continu door nieuwe ervaringen van een individu.

Betekenisgeving is een fenomeen dat wordt gecreëerd door interactie en de omgeving waarin een individu zich bevindt. Weick (1995) stelt dat door interactie gezamenlijk een werkelijkheid van waarden wordt geconstrueerd. Mensen ervaren continu belevissen waarop hun handelen is gebaseerd. In een organisatie zijn verschillende groepen waarin betekenissen kunnen worden gecreëerd. Door middel van interactie kunnen mensen invloed op elkaar uitoefenen op de manier waarop zij betekenis aan iets geven. Dit hoeft niet te betekenen dat deze individuen allemaal eenzelfde werkelijkheid construeren. Binnen een organisatie kunnen meerdere waarheden bestaan. Dit wordt ook wel 'multiple realities' genoemd. Hierdoor kan een individu ook invloed uitoefenen op de organisatie of omgeving (Weick, 1995).

Binnen Betaald Voetbalorganisaties kunnen verschillende betekenissen gegeven worden aan het thema duale carrière. Voor BVO's betekent dit dat er ook meerdere waarheden kunnen bestaan in de organisatie over een duale carrière. Elk individu kan een gebeurtenis anders interpreteren. In dit onderzoek zal gekeken worden welke betekenissen betrokken actoren geven aan de duale carrière beleidsvoering van BVO's en tot welke discourses dit kan leiden.

2.3 De totstandkoming van dominante aannames: Discourses

Foucault stond voornamelijk bekend als de nieuwe denker van macht en van het discours. Discourses worden door Foucault (1976) gedefinieerd als een verzameling van statements die worden geproduceerd door sprekende subjecten (individuen) in een bepaalde tijd of ruimte. Het is een gesproken of geschreven uiting/aanname die gedaan wordt binnen een bepaalde context. Een discours heeft een dynamische relatie tussen macht, kennis en waarheid en dit leidt tot een structurering van de werkelijkheid (Foucault, 1976). Discourses zijn verbonden aan verschillende procedures. Via deze procedures worden de regels bepaald over wat wel en niet gezegd en gedacht mag worden. Zoals hierboven beschreven is een discours een taal-gerelateerde constructie. Ze werken in op individuen en bepalen de structuren van het denken in de samenleving. Foucault (1976) stelt dat een discours is geladen met macht; het omvat de regels, de normen en waarden van onze cultuur. De belangrijkste eigenschap van een discours is dat het de samenleving en het menselijk gedrag kan reguleren.

Er zijn bepaalde discourses die als 'overheersend' of 'dominant' kunnen gelden binnen een samenleving. Deze discourses worden gevormd door de dominante groep binnen de samenleving. Deze dominante groep wordt aangeduid als 'elite'. Binnen BVO's kunnen de directie, management, technische en medische staf gezien worden als de dominante groep. Zij beschikken over de meeste kennis en ervaring. Via de heersende discourses kan er macht uitgeoefend worden door mensen en instituties. Foucault (1976) ziet macht als iets dat niet per definitie positief of negatief is; hij ziet het als een produceren van weten en gedragen, als een bepaalde denkwijze die mensen kan beïnvloeden door middel van disciplineren.

Door de heersende discourses kunnen individuen zich aan deze norm gaan conformeren. Dit geldt tevens zo in de sportwereld. Zo blijkt uit het onderzoek van Luijt, Reijgersberg en Elling (2009) dat het normaal lijkt voor de directe omgeving van een tennistalent (coach, ouders, teamgenoten) om alle tijd, aandacht en energie in de sport te steken. Zo gaf een tennistrainer het volgende aan: "Als jij je energie gaat richten op wat na je tenniscarrière komt kan je het huidige ook niet meer 100 procent doen".

In termen van Foucault doet deze trainer een bepaalde aanname, die overigens niet bewezen is, maar die wel bepalend is voor de manier waarop hij/zij met zijn spelers omgaat. Hier komt duidelijk het prestatiediscours naar voren dat over het algemeen nog steeds geldt in de topsport; namelijk hoe meer je focust op de sport hoe beter je presteert. Het is bovendien een regel (je moet je niet op een duale carrière toeleggen) die hij/zij zijn spelers oplegt en die gevolgen heeft voor de manier waarop spelers 'gedisciplineerd' worden om een keuze te maken voor het al of niet volgen van een duale carrière. In dit onderzoek zal uitgelicht worden welke discourses binnen Betaald Voetbalorganisaties heersen op het gebied van duale carrière en hoe deze discourses spelers reguleren naar een bepaalde norm.

2.4 Disciplinerende macht

In 'Discipline and Punish' beschrijft Foucault (1977) hoe de machtspraktijken en technieken in de achttiende en negentiende eeuw leidden tot een transformatie van de menswetenschappen. De disciplinerende macht maakte nieuwe vormen van kennis mogelijk.

Foucault (1977) zag macht niet alleen als onderdrukkend, maar vond dat het gezien kon worden als een productief netwerk dat door de gehele lichamen loopt. Hij zag het 'lichaam' als een machine die gedisciplineerd kan worden tot optimalisatie van zijn capaciteiten. Het lichaam kan door middel van disciplinaire machtsuitoefening veranderd worden. Mensen gaan zich aanpassen door discipline en daardoor op de juiste manier leven. Hierdoor gaan ze zich aanpassen aan de normen binnen de maatschappij. Als men dit niet doet, kunnen zij als ongewoon beschouwd worden en kunnen zij uitgesloten worden. Foucault (1977) geeft hierbij Bentham's *Panopticon* als voorbeeld om disciplinaire macht uit te oefenen.

Het Panopticon is een gevangenis die op een specifieke manier gebouwd is. Het bestaat uit een toren met daaromheen ringen van cellen. Eén opzichter in de toren kan alle bewoners bewaken en beheersen, maar de bewoners kunnen niet zien wat er achter de schermen bij de opzichter gebeurt. De gevangenen hebben daardoor het gevoel onder continue toezicht te staan, terwijl dat in werkelijkheid lang niet altijd het geval is. Het Panopticon kan dienen als gevangenis, school, werkplaats, ziekenhuis of andere instituties (Foucault, 1977). Het principe van continue toezicht van het Panopticon kan tevens zo werken bij jeugdopleidingen van Betaald Voetbalorganisaties. Jeugdspelers weten vaak niet wat er in de technische- en medische staf gebeurt, maar tegelijkertijd worden ze wel continu bekeken door de staf. Spelers internaliseren zo het idee van toezicht. Hierdoor disciplineren ze als het ware zichzelf, waardoor ze zich steeds meer gaan gedragen naar de normen die BVO's hanteren.

Discipline is een vorm van macht; een autonomie van macht en een soort technologie. Het heersende discours disciplineert individuen in de samenleving (Foucault, 1977). Een voorbeeld hiervan is de KNVB die gaat over de orde in het Nederlandse voetbal. BVO's moeten zich houden aan de criteria die de KNVB stelt. Op deze wijze zijn BVO's gedisciplineerd en worden ze gedomineerd en gestructureerd volgens bepaalde normen en waarden. BVO's disciplineren op hun beurt weer bestuur, trainers, zaakwaarnemers en zoveel mogelijk ouders, die vervolgens jeugdspelers disciplineren om zich te conformeren aan de geldende norm. Via deze vorm van machtsuitoefening worden mensen gehoorzaam, onderdanig en productief. Foucault (1977) noemt dit *docile bodies*; ook wel volgzaam lichamen genoemd. De lichamen volgen de gehanteerde norm, omdat ze (net als in het Panopticon) onder constant toezicht staan. Bovendien zijn ze zich hier vaak niet van bewust, omdat ze bestaande regels en waarden geïnternaliseerd hebben. Ze vinden de bestaande gang van zaken vanzelfsprekend en juist, en stellen er geen kritische vragen over. Dit kan tevens zo in werking gaan bij Betaald Voetbalorganisaties. Via discourses kan er (geïnternaliseerde) macht uitgeoefend worden op jeugdspelers, zodat zij gedisciplineerd worden en zich gaan gedragen naar de norm die BVO's hanteren. Tegelijkertijd zijn deze *docile bodies* niet altijd en uitsluitend gehoorzaam. Ze zijn tevens in staat om invloed uit te oefenen in het veld waarin ze opereren. Foucault noemt dit 'technologies of the self' (Foucault, Martin, Gutman & Hutton, 1988).

2.5 Discourse analyse

In dit onderzoek zal er een discoursanalyse gedaan worden om te kijken welke heersende discourses er zijn bij Betaald Voetbalorganisaties en welke tegengeluiden er eventueel te horen zijn. Er is voor een discoursanalyse gekozen omdat dit een goede manier is om opinies op het gebied van een duale carrière te ontdekken die heersen binnen Betaald Voetbalorganisaties. Via een discoursanalyse zal uitgelicht worden hoe en waarom spelers voor een duale carrière kiezen en hoe zij denken dat een duale carrière van invloed kan zijn op hun prestaties. Daarnaast wordt gekeken welke invloed betrokken actoren kunnen uitoefenen op de keuzes van de topsporter en hoe zij hiernaar gaan handelen.

Een discoursanalyse is een methode om onderzoek te doen naar de manier waarop opinies en werkelijkheden discursief – via taal en taalgebruik – geconstrueerd worden (van Dijck, 1985). Het gaat over taal in de ruimste zin van het woord. Hierbij betreft het niet alleen geschreven en gesproken teksten, maar alles wat als betekenisdrager fungeert en een rol speelt in dagelijkse communicatie. Via een discoursanalyse wordt onderzocht hoe betekenissen tot stand komen. Betekenissen die we geven aan woorden hangen af van culturele aannames die we hebben en tevens houdt het culturele aannames in stand. Taalhandelingen kunnen betekenissen (een werkelijkheid) produceren waar de gebruikers zich niet altijd bewust van zijn. Een discoursanalyse is gericht op het verkrijgen van kennis over hoe sociale werkelijkheden via discursieve praktijken geconstrueerd worden. Tevens richt het zich op hoe deze constructies een vanzelfsprekend karakter krijgen.

Om discourses te analyseren moet ook de context bekeken worden waarbinnen ze zijn ontstaan. Doel van een discoursanalyse is om te kijken in hoeverre betekenisconstructies maatschappelijke ongelijkheid legitimeren. Hierdoor kan gekeken worden naar onderlinge machtsverhoudingen. Door de vanzelfsprekendheid van discursieve legitimaties van maatschappelijke ongelijkheid te ondermijnen, kan een discoursanalyse bijdragen aan maatschappelijke veranderingen (van Dijck, 1985). Via een discoursanalyse kan er binnen de Betaald Voetbalorganisaties gekeken worden welke discourses er heersen, hoe ze tot stand zijn gekomen en of de jeugdspelers aan de hand van deze discourses worden gedisciplineerd richting de norm die BVO's stellen.

3. Literatuurstudie

In dit hoofdstuk worden verschillende maatschappelijke ontwikkelingen besproken die hebben bijgedragen aan de opkomst van een duale carrière. Er zal uiteen worden gezet hoe het thema duale carrière een steeds prominentere rol krijgt op de agenda in de sport en wat de voordelen hiervan zijn. Tevens zal besproken worden wat de best practices voor duale carrière beleid zijn.

In dit onderzoek zal duale carrière gedefinieerd worden als de combinatie topsport en onderwijs of werk (Stambulova & Wylleman, 2014). Volgens Hakkers (2019) is duale carrière een breed begrip en kan het gedefinieerd worden als de succesvolle combinatie van onderwijs, opleiding of werk met sport die een individu in staat stelt zijn/haar volledige potentieel in het leven te bereiken.

3.1 Maatschappelijke ontwikkeling die invloed hebben gehad op een duale carrière

Gedurende de jaren 70' hebben er verschillende maatschappelijke ontwikkelingen plaatsgevonden in de sportwereld. Ontwikkelingen als professionalisering, commercialisering en mediatisering hebben allemaal invloed gehad op het belang van het thema duale carrière. In deze paragraaf worden deze begrippen toegelicht en er wordt beschreven waarom het door deze maatschappelijke ontwikkelingen tegenwoordig niet meer gebruikelijk is om een duale carrière te hebben.

3.1.1 Professionalisering

Kunnen (2006, p.19) omschrijft de term professionalisering als het doordringen van rationeel wetenschappelijk denken en de toepassing van theoretische gefundeerde methoden en technieken in de sport. Deze optiek impliceert dat ook zaken rondom de sportieve prestatie – zoals begeleiding, trainingsmethoden en medische verzorging – geprofessionaliseerd worden.

Een van de belangrijkste doelen van de professionalisering van sportclubs is om te kunnen blijven concurreren met andere sportclubs. Door de toenemende competitie wordt de beoefening van topsport en het uitoefenen van een andere beroepsactiviteit steeds moeilijker om te combineren. Dit leidt onder andere tot professionalisering van de sportbeoefening, waarbij topsporters in staat worden gesteld om voor een langdurige periode sport als belangrijkste taak en doel in het leven te maken (Guttman, 1978). De professionalisering is een van de redenen waarom het hedendaags moeilijker is om een duale carrière te hebben. Door de professionalisering van de sport moet er veel tijd in worden gestoken, wat ten koste kan gaan van een duale carrière.

3.1.2 Commercialisering

Naast de professionalisering was er ook sprake van de commercialisering. Van commercialisering is sprake wanneer sport een zakelijk fundament heeft, gericht op winstgevende activiteiten van of via de sport (van Bottenburg, Vanreusel, Verweel & Teeuwen, 2006). Hierbij kan een bedrijf of organisatie van buiten de sport een bepaald belang krijgen in de sport en daar een financieel voordeel uit halen. Bij commercialisering wordt de sport zo benut en soms zelfs aangepast om de inkomsten van sporters en de sportorganisatie te vergroten (Kunnen, 2006). In de jaren 80 kwamen drie ontwikkelingen samen die de commercialisering voorzagen van een krachtige impuls. Ten eerste stelde de sport zich via de media en via het bedrijfsleven steeds meer open voor commercialisering. Daarnaast was er de intrede van de satelliet- en kabeltelevisie. Dit had een groei van internationale commerciële mediaorganisaties en een globalisering van het kijkerspubliek als gevolg. Ten slotte was er door de popularisering en de globalisering een grote vraag ontstaan naar het sportaanbod (Stokvis, 2007). Door deze ontwikkelingen groeide de waarde van sport enorm. Voor sponsors en adverteerders werd de sport interessant, omdat zij een groot kijkerspubliek konden bereiken via de sport.

Van Bottenburg et al. (2006) benoemen een aantal belangrijke consequenties die tot stand zijn gekomen door de commercialisering. Eén daarvan is de veranderende afhankelijkheidsrelatie tussen de professionele sportorganisaties en de sporters. Door de commercialisering is de financiële macht en invloed van topsporters toegenomen. Hierdoor stellen zij zich meer op als zelfstandige ondernemers, die optimale omstandigheden en inkomsten willen teweegbrengen voor het beoefenen van hun sport. Hierdoor verandert ook de relatie tussen topsporters en hun clubs. De relaties worden onpersoonlijker en zakelijker. Echter geldt dit niet altijd voor jonge voetballers die spelen bij een BVO. Als zij nog geen profcontract hebben ondertekend, zijn zij vaak nog afhankelijk van de Betaald Voetbalorganisaties (van Bottenburg et al., 2006). Oftewel, de commercialisering heeft ervoor gezorgd dat geld een veel dominantere waarde is geworden in het reguleren van topsport.

3.1.3 Mediatisering

Mede door bovenstaande ontwikkelingen en de populariteit van de sport vond de mediatisering plaats. De media kreeg een steeds belangrijker rol in de sport. Kunnen (2006) definieert mediatisering als een transformatieproces waarin de balans tussen participatiefunctie en de entertainmentfunctie van de sport verschuift in de richting van de entertainmentfunctie. Sport veranderde steeds meer in mediasport, wat betekent dat een groot gedeelte van de inkomsten van de betreffende tak van sport afkomstig is van de media (Kunnen, 2006).

Deze drie maatschappelijke ontwikkelingen liggen ten grondslag aan de bedragen die tegenwoordig omgaan in de sport en het inkomen wat topsporters er mee kunnen verdienen (Van Bottenburg et al., 2006). Voornamelijk voetbal is een sport waar vanwege populariteit veel geld in te verdienen valt. Dit kan van invloed zijn op de keuze voor een duale carrière onder jeugdspelers. In dit onderzoek zal onderzocht worden welke factoren allemaal een rol hebben gespeeld bij de keuze voor wel of geen duale carrière onder jeugdspelers van Betaald Voetbalorganisaties.

3.1.4 Van gebruikelijke duale carrière naar de keuze

In de topsport wordt – in het belang van een topsporter – steeds vaker gediscussieerd over een duale carrière. Vroeger was het voor topsporters normaal om naast de sport een beroep te hebben. Er ging nog niet zoveel geld om in de sport, waardoor topsport een intensief beoefende hobby bleef en de topsporters er een maatschappelijke carrière (opleiding/betaalde functie) naast hadden om hun brood te kunnen verdienen. Door de commercialisering en de mediatisering is het tegenwoordig steeds aantrekkelijker geworden om topsporter te worden. Vanwege de hoeveelheid geld dat erin te verdienen valt, wordt het mogelijk om van je hobby je beroep te maken (van Bottenburg et al., 2006). Op jonge leeftijd kunnen jeugdspelers al een aardig maandsalaris opstrijken. Hierdoor is het voor voetballers aantrekkelijk om – zodra de leerplicht stopt – zich puur en alleen te focussen op de topsport. Dit brengt echter wel een risico met zich mee voor de carrière na de (eventuele) topsportcarrière.

Daarnaast heeft topsport zich in de laatste decennia zodanig ontwikkeld, dat er van topsport als hobby geen sprake meer kan zijn. Topsport is, onder invloed van de hierboven besproken drie ontwikkelingen, een carrière geworden, die zich qua tijdsinvestering niet gemakkelijk laat combineren met een maatschappelijke carrière. De professionalisering heeft ervoor gezorgd dat er veel van topsporters wordt verwacht en ze veel tijd kwijt zijn aan het beoefenen van topsport. Hierdoor geven sporttalenten vaak de prioriteit aan de sport boven werk of studie (Aquilina, 2013).

Vanwege de commercialisering en professionalisering is het niet meer – net zoals dat vroeger wel was – vanzelfsprekend om een duale carrière te hebben. Tegenwoordig is dit een belangrijke keuze die bij alle topsporters voorkomt. De keuze voor een duale carrière kan verschillen binnen bepaalde

Betaald Voetbalorganisaties. Voor jeugdspelers van topclubs kan het financieel-technisch gezien aantrekkelijker zijn om zich puur en alleen te focussen op de topsport dan voor jeugdspelers van niet-topclubs. Men kan zich enerzijds afvragen of het nog wel mogelijk is de top te halen zonder uitsluitend met topsport bezig te zijn. Echter is niet bewezen dat een volledige focus op sport leidt tot betere prestaties. Anderzijds is het de vraag of een topsporter zich wel totaal op de sport zou moeten richten, omdat een topsportcarrière van relatief korte duur is en bovendien is het – met risico's op zware blessures – onvoorspelbaar (Taylor & Ogilvie, 1998; Wylleman & Lavalée, 2004). Deze maatschappelijke ontwikkelingen hebben ervoor gezorgd dat een duale carrière steeds meer naar de achtergrond is verdwenen en dat het tegenwoordig niet meer gebruikelijk is om een duale carrière te hebben, maar een keuze.

3.2 Nadelen die de volledige focus op topsport met zich meebrengt

Het enkel focussen op sport en het niet combineren met een studie of werk, kan verschillende nadelen met zich meebrengen.

Een nadeel is dat een volledige toewijding aan de sport kan zorgen voor een negatieve identiteitsontwikkeling. Hierdoor kan een soort 'tunnelvisie' ontstaan, waarbij sprake is van een eenzijdige en 'ongezonde' identiteitsontwikkeling (Taylor & Ogilvie, 1998). Sporttalenten met een eenzijdige topsportidentiteit meten hun zelfvertrouwen vaak af aan hun sportprestaties, wat van invloed kan zijn op de gemoedstoestand van de sporttalenten, omdat ze kritiek op de sportprestaties vaak persoonlijk oppakken. Als sporttalenten alles op de sport richten en er niet voldoende afstand van kunnen nemen, kunnen ze veel stress ervaren om goed te moeten presteren. Dit kan er toe leiden dat een eenzijdige topsportidentiteit de sportprestaties in de weg zit (Luijt, Reijgersberg & Elling, 2009). Daarnaast kan een eenzijdige topsportidentiteit een negatieve invloed uitoefenen bij het afscheid nemen van de topsport (Taylor & Ogilvie, 1998). Topsporters moeten bij het einde van een topsportcarrière omgaan met een nieuwe rolverwachting en ze moeten het verlies van sociale status accepteren. Ebaugh (in Stier, 2007) beschrijft de carrièreovergang van topsporter naar een werknemer met betaalde baan als een 'rol-exit' proces. Oud-topsporters moeten zich loskoppelen van de rol die jarenlang centraal stond en zich gaan focussen op een identiteit in een nieuwe rol. Hierdoor komen topsporters regelmatig in het 'zwarte gat' terecht.

Uit onderzoek onder gestopte profvoetballers in Engeland (Sanders & Stevinson, 2017) blijkt dat het verlaten van de topsport samenhangt met emotionele problemen. De ex-voetballers hadden bijvoorbeeld moeite met hun nieuwe rol in de maatschappij en ze misten de spanning en structuur van het topsportleven. Daarnaast vinden ex-topsporters het moeilijk om na hun topsportcarrière zich opnieuw te bewijzen op maatschappelijk gebied (Luijt et al., 2009). Topsporters die zich volledig focussen op hun sport lopen risico op uitsluiting, omdat zij geen ondersteunend netwerk hebben buiten de sport. Dit kan zorgen voor problemen wanneer ze stoppen met topsport. Deze problemen kunnen uiteindelijk leiden tot een slechte geestelijke gezondheid en een eventuele burn-out onder (oud)-topsporters (Park, Lavalée & Tod, 2013).

3.3 Voordelen van een duale carrière

De afgelopen jaren is er veel onderzoek gedaan naar het thema duale carrière. Sportclubs zetten zich steeds meer in om beleid te voeren op het gebied van duale carrière. Dit kan voor zowel sportclubs als voor de spelers verschillende voordelen met zich meebrengen. In deze paragraaf zal beschreven worden welke voordelen samen gaan met het hebben van een duale carrière.

Uit onderzoek van Jonker, Elferink-Gemser en Visscher (2009) blijkt dat talenten met een duale carrière betere studieresultaten halen dan anderen. Het volgen van een opleiding biedt niet alleen betere kansen op werk nadat de topsportcarrière van iemand voorbij is, maar het is ook een vangnet voor talenten die minder succesvol zijn in hun sport. Daarnaast verbetert het hebben van een duale carrière tevens de leefstijlbalans en het sociale netwerk van talenten (Tekavc, Wylleman & Erpic, 2015). Kijkend vanuit het psychosociaal perspectief, blijkt uit onderzoek dat het leren kennen van nieuwe mensen via een educatieve route verrijkend en vernieuwend is voor het sociale leven van sporttalenten (Brown et al., 2015). Hieruit blijkt dat het volgen van een opleiding ook kan zorgen voor extra rust in het hoofd van een sporttalent. Als ze het niet gaan redden in de sport hebben ze altijd nog een opleiding en een sociaal netwerk waar ze op terug kunnen vallen. Hierdoor kunnen sporttalenten minder druk en stress ervaren.

Tot slot kan een investering in een duale carrière sporttalenten ondersteunen en voorbereiden op het omgaan met uitdagingen die verschillende transities met zich meebrengen (Torregrosa, Ramis, Pallarés, Azócar & Selva, 2015). Sporters krijgen tijdens de loop van hun carrière te maken met verschillende transities (Wylleman & Lavallee, 2004). Uit bovenstaande bevindingen blijkt dat voornamelijk de transitie naar een carrière na de topsport problematisch kan zijn voor topsporters. Het hebben van een duale carrière kan hieraan bijdragen, omdat sporttalenten altijd terug kunnen vallen op studie/werk en ze al zijn voorbereid op het leven na de topsport.

Een kanttekening die hierbij geplaatst kan worden is dat een duale carrière moeilijk kan zijn vanwege de aanzienlijke hoeveelheid tijd die sporttalenten dienen te besteden aan hun sport, om daadwerkelijk door te groeien naar de top. De belangrijke vraag kan daarbij gesteld worden of topsporters met een duale carrière betere of slechtere sportprestaties leveren ten opzichte van topsporters die uitsluitend op de sport focussen. In het onderzoek van Tekavc et al. (2015) suggereren sporttalenten dat een duale carrière kan zorgen voor minder succesvolle prestaties in zowel de sport als de studie. Sporttalenten zullen hierbij vaak prioriteit geven aan de sport en dat komt ten nadelen van de ontwikkeling in hun andere maatschappelijke carrière (Stambulova, Engstrom, Franck, Linnér & Lindahl, 2015). Uitdagingen liggen voornamelijk bij het balanceren van sport, studie en privéleven en sporttalenten moeten de prioriteiten aanpassen afhankelijk van de situatie. Hierin moeten keuzes gemaakt worden om onnodige stress te verminderen en om de gezondheid en welzijn te behouden (Stambulova et al., 2015).

Vanwege onder andere deze voordelen heeft het thema duale carrière steeds meer aandacht gekregen binnen de sport. Voor BVO's kan het verleidelijk zijn om voetballers puur en alleen te laten focussen op de sport, omdat vaak de overtuiging heerst dat dat leidt tot betere prestaties. Echter blijkt uit de literatuur dat een duale carrière bevorderend kan zijn voor de transitie naar het leven na de topsport en dat de invloed op de sportprestaties niet expliciet duidelijk is.

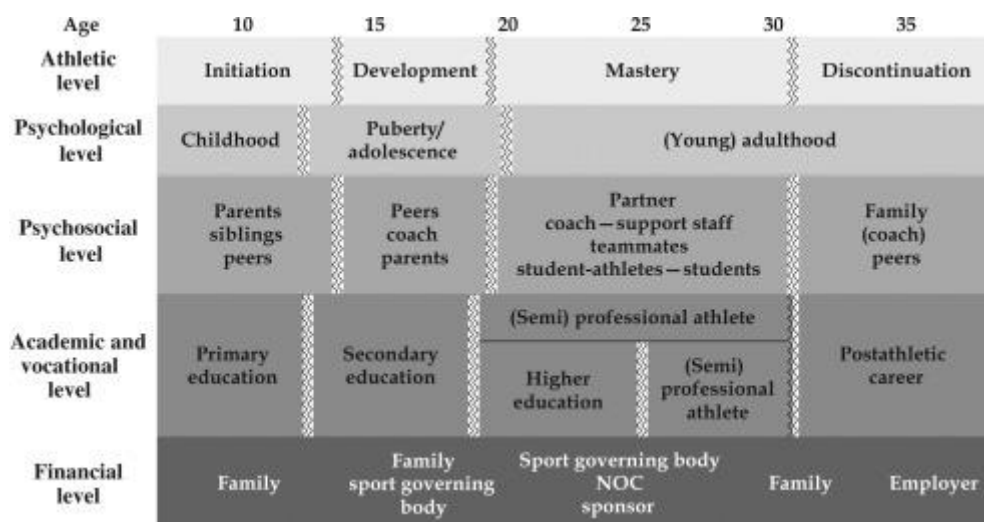
3.4.1 Voordelen voor sportclubs.

Het voeren van beleid op het gebied van duale carrière kan ook voor sportclubs leiden tot verschillende voordelen. Hakkers (2019) beschrijft zes voordelen voor sportclubs zelf, voor het voeren van duale carrière beleid. Ten eerste geeft het sportclubs een sterke positie in de maatschappij en maakt het ze een sterke partner in het sociale domein (Kalmthout & Ginneken, 2017). Tevens geeft het sportclubs een duurzaam duale carrière netwerk met onderwijsinstellingen en bedrijven. Dit biedt voor de BVO's weer mogelijkheden, kijkend naar de expertises van de verschillende bedrijven en onderwijsinstellingen. Ten derde geeft het implementeren van beleid omtrent duale carrière een meer holistische benadering van talentontwikkeling, waarbij ook wordt gekeken naar het welzijn van de talenten en de bredere sociale en psychosociale ontwikkeling (Elling, Reijgersberg, Hakkers & Koolmees, 2014). Zo worden talenten niet alleen sporttechnisch opgeleid,

maar op diverse aspecten. Dit kan leiden tot een betere algehele ontwikkeling van de talenten. Als vierde punt kan het stimuleren van een duale carrière ook leiden tot meer professionalisering van de clubstaf. Dit kan onder andere komen door de verschillende expertises binnen het duale carrière netwerk. De kennis en competenties binnen de staf kunnen hierdoor vergroot worden. Coaches gelden tegenwoordig bijvoorbeeld steeds meer als managers van talentontwikkeling programma's in plaats van puur en alleen als coach op voetbalgebied. Als vijfde punt beschrijft Hakkers (2019) dat beleidsvoering op het gebied van duale carrière goed is voor het imago en het merk van de club. Men ziet dat een club waarde hecht aan het combineren van topsport en onderwijs. Dit kan mede bepalend zijn voor de keuze van een talent voor een bepaalde jeugdopleiding. Tot slot kan duale carrière leiden tot een meer gebalanceerd en zelfverzekerde talentomgeving. Het hebben van een duale carrière komt ten goede aan talenten omdat het hun perspectief verbreedt, het vertrouwen stimuleert en een gevoel van veiligheid en balans creëert (Aquilina, 2013). Dit zorgt voor verminderde schooluitval en kan ook een positieve impact hebben op de lange levensduur van sporters en hun prestaties in de sport (Hakkers, 2019). Hieruit blijkt dat het voor zowel de voetbaltalenten als de Betaald Voetbalorganisaties van belang is om goed beleid te voeren omtrent duale carrière.

3.4 Visie op talentontwikkeling

Wylleman en Lavalée (2004) hebben een model ontwikkeld gebaseerd op carrièreontwikkeling gegevens van verschillende atleten, namelijk het 'Holistisch atletisch carrière model'. Dit model beschrijft transities waar atleten tijdens verschillende leeftijdsfasen gedurende hun sportcarrière mee in aanmerking komen op atletisch, psychologisch, psychosociaal, academisch/beroeps en financieel niveau. Het holistisch atletisch carrière model biedt een holistisch ontwikkelperspectief op de transities die atleten meemaken tijdens hun carrière. Bij een holistisch ontwikkelperspectief staat de algehele ontwikkeling van een sporttalent centraal. Het brengt daarmee ook een duale carrière als onderdeel van de ontwikkeling van atleten in beeld. Hierbij wordt niet alleen gefocust op de sport, maar wordt meer gekeken naar ontwikkelingsuitdagingen en transities op andere vlakken van het leven van de sporter (Wylleman & Lavalée, 2004). Volgens Wylleman en Lavalée (2004) kan een holistische benadering van talentontwikkeling bijdragen aan het creëren van een meerzijdige identiteit en kan het tevens leiden tot betere prestaties in de sport. Figuur 1 laat het holistisch atletisch carrière model zien met de verschillende transities (Wylleman, Reints & de Knop, 2013).

Figuur 1. Holistisch atletisch carrière model (Wylleman, Reints & de Knop, 2013).

In dit onderzoek – over de beleidsvoering van BVO's op het gebied van een duale carrière – zal de focus voornamelijk liggen op de transitie op academische en beroepsmatige niveau en op psychosociaal niveau, waarin de jeugdspelers van BVO's onderwijs en topsport combineren. Op academisch en beroepsmatig niveau zal de focus liggen op de transitie van secundair onderwijs naar hoger onderwijs en tevens het worden van een (semi) professionele sporter op atletisch niveau. Deze transitie is voor veel sporttalenten lastig, omdat deze leeftijdsfase regelmatig gepaard gaat met het volwassen worden, op jezelf wonen en de overgang van talent naar topsporter (Hakkers, 2019). Tijdens deze transitie komen de sporttalenten tevens voor een belangrijke keuze te staan om door te studeren in combinatie met topsport of om zich volledig te focussen op hun topsportcarrière. De keuze is hier vrij in omdat tijdens deze transitie de leerplicht stopt. De leerplicht stopt na het jaar dat de leerlingen 16 jaar zijn geworden. Als leerlingen dan nog geen startkwalificatie (havo, vwo of mbo diploma) hebben, geldt er een kwalificatieplicht voor jongeren tussen de 16 en 18 jaar. De kwalificatieplicht is een maatregel om schooluitval van jongeren tegen te gaan en moet kansen van startende jongeren op de arbeidsmarkt vergroten (Rijksoverheid, 2019).

Daarnaast zal in dit onderzoek op academisch en beroepsmatig niveau de focus liggen op de transitie naar een vervolgopleiding en naar een maatschappelijke carrière na de topsport. Er zal onderzocht worden in hoeverre BVO's spelers begeleiden tijdens deze transitie, in hoeverre ze voorbereid worden op het leven na de topsport en hoe ze tijdens deze transitie omgaan met drop-outs.

Tenslotte worden in dit onderzoek transitie uitgelicht op psychosociaal niveau. Hierbij wordt onderzocht welke invloed betrokken actoren uitoefenen op jeugdspelers tijdens keuzes omtrent een duale carrière. Daarnaast wordt gekeken naar het beleid dat BVO's voeren om spelers bij deze transitie te ondersteunen.

3.5 Rol van de omgeving

Tijdens een topsportcarrière komen sporttalenten voor verschillende keuzes te staan. Er zijn verschillende actoren die nauw zijn betrokken bij sporttalenten. De belangrijkste betrokken actoren bij een sporttalent zijn doorgaans ouders, trainers, teamgenoten en topsportbegeleider/studiebegeleiders. Zij kunnen allemaal de keuzes die sporttalenten maken beïnvloeden, dus ook keuzes op het gebied van een duale carrière.

3.5.1 Ouders

De rol van de ouders op het gebied van duale carrière kan variëren. De rol van de ouders wordt gezien als faciliterend voor de investeringen die nodig zijn om een duale carrière te realiseren. Tevens wordt deze rol gezien als erg belangrijk, waarbij ze vooral betrokken zijn tijdens studiekeuzes en de focus ligt op het halen van je diploma (Tekavc et al., 2015; Henriksen et al., 2020). Sommige ouders worden gezien als de grootste supporters die alles voor de sporttalenten doen. Echter blijkt er uit onderzoek van Debois, Ledon en Wylleman (2015), dat er ook ouders zijn die nauwelijks geïnteresseerd zijn in de sport en het managen van een duale carrière overlaten aan de sporttalenten zelf. Daarnaast zagen sporttalenten familie als belangrijke factor om te ontspannen en als een veilige plek om dromen en frustraties te uiten (Henriksen et al., 2020). Het is daarom interessant om na te gaan op welke manier ouders hun talentvolle voetballende kinderen stimuleren om hen wel of geen duale carrière te volgen.

3.5.2 Trainers

Uit onderzoek van Tekavc et al. (2015) blijkt dat een trainer veel invloed kan uitoefenen op sporters. Sporters gaven aan dat de rol van een trainer zowel optimaal als niet-optimaal kan zijn. Enerzijds hadden sporttalenten veel support van de trainer en motiveerde hij de talenten om te studeren. Anderzijds hadden sommige sporters vaak conflicten met hun trainer of kregen ze niet voldoende

support (Tekavc et al., 2015). De invloed van een trainer kan gezien worden als faciliterend om door te stromen naar de top (Debois et al., 2015). Om een duale carrière te hebben is het erg belangrijk om de steun van je trainer te hebben. De trainer zal in dit geval zijn aanpak moeten aanpassen aan de context van de sporter. Zo blijkt uit onderzoek van Pink, Saunders en Stynes (2014) dat het belangrijk is om individuele verschillen te herkennen tussen sporters en daarop in te spelen. Niet bekend is echter hoe trainers staan ten opzichte van een duale carrière en in hoeverre zij hun sporters stimuleren om een duale carrière te volgen zodra de leerplicht stopt.

3.5.3 Leeftijdsgenoten

Daarnaast kunnen leeftijdsgenoten ook een bepaalde invloed uitoefenen op elkaar. Dit is afhankelijk van de tak van sport. Zo blijkt uit onderzoek van Henriksen et al. (2020) dat er bij de onderzochte zeiltalenten tijd wordt ingeroosterd om te studeren. Op deze manier wordt het vanzelfsprekend om naast je sport ook te studeren. Het tegenovergestelde was bij voetballers, waar weinig duale carrière leeftijdsgenoten waren en daardoor een gebrek aan support vanuit de leeftijdsgenoten was. Coaches of duale carrière support teams kunnen hierop inspelen door talenten te stimuleren voor een duale carrière. Zo kunnen zij als rolmodel fungeren voor andere sporttalenten en kan er een soort van community gecreëerd worden (Henriksen et al., 2020). Sporttalenten besteden tijdens de development fase (uit het holistisch atletisch carrière model) niet heel veel tijd aan hun leeftijdsgenoten buiten de sport, vanwege de verantwoordelijkheden die ze hebben in de sport. Tijdens de mastery fase spelen leeftijdsgenoten wel degelijk een belangrijke rol op het gebied van een duale carrière, met name voor de psychologische balans en het academische werk (Tekavc et al., 2015). Desalniettemin is er geen duidelijk beeld van de manier waarop leeftijdsgenoten elkaar beïnvloeden in het al of niet volgen van een duale carrière.

3.5.4. Duale carrière support teams

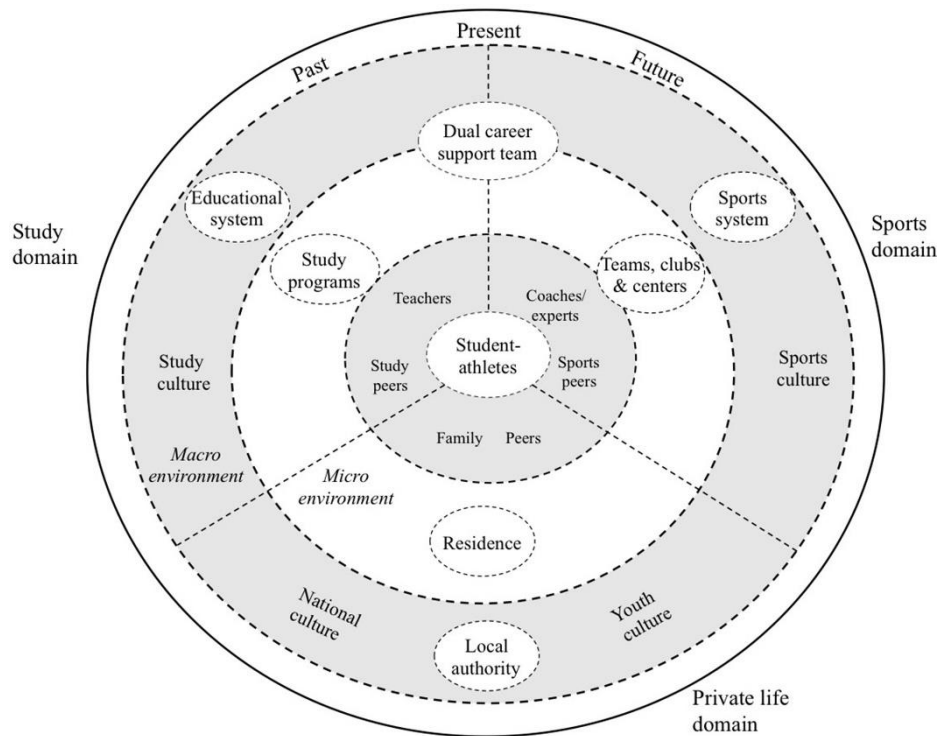
Bij verschillende scholen of sportclubs zijn er inmiddels duale carrière support teams – met daarin duale carrière begeleiders – aanwezig. Zij ondersteunen atleten bij het maken van keuzes op het gebied van duale carrière en maken het mogelijk om dit succesvol te combineren. Henriksen et al. (2020) benoemen dat duale carrière support team als een sleutel ingrediënt gezien kunnen worden voor deze combinatie. Daarnaast benoemen zij dat het goed is dat de duale carrière support teams en de coach ook in nauw contact zijn met de scholen om een optimaal programma voor de talenten te realiseren. In dit onderzoek zal onderzocht worden in hoeverre dit bij BVO's gebeurt.

3.5.5 Omgeving waar een talent zich in bevindt

Sporttalenten bevinden zich in een omgeving waarin bovenstaande betrokken actoren allemaal invloed uit kunnen oefenen op keuzes van het sporttalent. Henriksen (2010), een onderzoeker die veel onderzoek doet naar talentontwikkeling en de omgeving van sporttalenten, heeft een interessant model ontwikkeld waarin de invloed van de omgeving op een topsporter in beeld gebracht wordt. Dit model – genaamd het *Athletic Talent Development Environment (ATDE)* model (figuur 2) – laat de omgeving van een topsporter zien en verduidelijkt de rollen en functies van verschillende elementen en relaties binnen het talentontwikkelingsproces (Henriksen, 2010). Het begrip dual career development environments, ofwel de duale carrière ontwikkelomgeving, kan als volgt gedefinieerd worden: 'A purposefully developed system that aims to facilitate athletes' investment in combining their competitive sporting career with education or work' (Henriksen et al., 2020).

Het ATDE model weergeeft dat de ontwikkeling van een atleet wordt beïnvloed door de context waarin deze ontwikkeling plaatsvindt. Het model heeft een holistische benadering. Ten eerste bevat het model het micro en macro niveau. Het micro niveau refereert naar de omgeving waar de

sporttalenten het grootste gedeelte van hun dagelijks leven besteden. Het macro niveau refereert naar de sociale instellingen die sporttalenten kunnen beïnvloeden, evenals de waarden en gewoonten van de cultuur waartoe de sporttalenten behoren. Daarnaast omvat het model zowel het atletische en niet-atletische domein en tenslotte omvat het de ontwikkeling (verleden, heden, toekomst) van de omgeving (Henriksen, 2010).

Figuur 2. Athletic talent development environment (Henriksen, 2010).

In dit onderzoek zal met behulp van dit model gekeken worden welke invloed de betrokkenen in de omgeving van een jeugdspeler uitoefenen en welke machtsverhoudingen hierin naar voren komen. Tevens zal onderzocht worden welke betekenis jeugdspelers – maar ook andere betrokkenen binnen de BVO – geven aan de omgeving waarin ze zich bevinden. Hierin zal gekeken worden of er een juiste balans te vinden is in het sport, studie en privé domein.

3.5.6 De effectiviteit en efficiëntie van een duale carrière omgeving

In het ATDE-model wordt de ontwikkeling waarin een talent zich bevindt weergegeven. Naast de invloed die verschillende betrokken actoren kunnen uitoefenen, kan er door sportorganisaties ook een omgeving gecreëerd worden om deze omgeving voor talentontwikkeling te optimaliseren. Het Erasmus + Sport project 'Ecology of dual career' (ECO-DC) heeft onderzoek gedaan naar de ecologie van duale carrière in de sport. Zij beschouwen een omgeving succesvol als hij effectief en efficiënt is. Hiervoor zijn verschillende criteria opgesteld voor een effectieve en efficiënte duale carrière omgeving. Deze criteria zijn te zien in figuur 3 (Liverpool John Moores University, 2019).

Criteria to assess the effectiveness and efficiency of DCDEs

Figuur 3. Criteria to assess the effectiveness and efficiency of DCDEs (Liverpool John Moores University, 2019).

In dit onderzoek – naar de beleidsvoering van BVO's op het gebied van duale carrière – zal gekeken worden wat verschillende betrokken actoren nodig achten om een omgeving te creëren die bevorderend kan zijn voor het hebben van een duale carrière onder jeugdspelers. In dit onderzoek wordt voornamelijk ingezoomd op de criteria wellbeing, dropout from DC en dual career competencies and skills. Er zal uitgelicht worden in hoeverre de BVO'S spelers begeleiden om aan deze criteria te voldoen en hoe zij dat in de praktijk uitvoeren. Er zal onderzocht worden welke betekenis verschillende betrokken actoren geven aan deze omgeving en hoe dit verbeterd kan worden. Hierbij wordt gekeken naar een holistische ecologische benadering waarbij de aandacht verschuift van de individuele sporter naar de omgeving waarin de sporter zich bevindt.

3.6 Duale carrière ontwikkeling binnen sportclubs: best practices

De afgelopen jaren is er binnen de sport veel onderzoek gedaan op het gebied van duale carrière. Hieruit zijn verschillende best practices gekomen die per tak van sport verschillend zijn. In deze paragraaf zullen enkele best practices worden besproken en zal de koppeling gemaakt worden naar de Betaald Voetbalorganisaties.

Pink et al. (2014) hebben onderzoek gedaan naar duale carrière ontwikkeling bij een Australisch AFL football team. Spelers kregen zelf de autonomie om te beslissen of ze zich dual willen ontwikkelen. Uit dit onderzoek blijkt dat het uitoefenen van druk voor een duale carrière kan leiden tot negatieve ervaringen. Spelers konden het als een verplichting gaan voelen, waardoor het beklemmend kon werken. De staf informeerde de spelers echter wel over het belang van een duale carrière en lieten ze dan zelf tot inzichten komen (Pink et al., 2014). Daarnaast kwamen drie punten naar voren die belangrijk waren op het gebied van een duale carrière. Ten eerste was een goede werk/leven balans belangrijk, waarin het welzijn en geluk van een speler buiten het veld leidt tot betere prestaties in het veld. Ten tweede was het herkennen van individuele verschillen belangrijk om goed duale carrière beleid te voeren. Tot slot moeten de duale carrière activiteiten rendabel zijn om zo de engagement onder spelers te vergroten; de spelers moeten het gevoel krijgen dat de duale carrière activiteiten die ze doen nuttig zijn voor hun holistische ontwikkeling (Pink et al., 2014).

Sporttalenten die een duale carrière hebben krijgen gedurende deze periode met verschillende zaken te maken. Ze moeten proberen de combinatie topsport en studie/werk succesvol te combineren. Hier zijn verschillende competenties voor nodig. Bij het GEES-onderzoek is onderzoek gedaan om inzichtelijk te krijgen welke competenties sporttalenten nodig hebben om een duale carrière te realiseren (Defruyt et al., 2017). De zelfregulatie vergroten is een belangrijke competentie voor het hebben van een duale carrière. Daarnaast moeten coaches en duale carrière begeleiders ook verschillende competenties bezitten om onder andere de autonomie van sporttalenten te stimuleren (Defruyt et al., 2017; Henriksen et al., 2020).

Dit is precies wat ze proberen te doen bij het Australisch FML football team in het onderzoek van Pink et al. (2014). Spelers aanmoedigen voor een duale carrière – maar ze zelf de autonomie geven om te beslissen hoe en wanneer – kan een goede manier zijn om de zelfregulatie onder spelers te vergroten en de bewustwording te vergroten van hun eigen keuzes. Het is echter de vraag op welke leeftijd sporters zelfstandig genoeg zijn om keuzes binnen een duale carrière te nemen. Sporters kunnen vanaf de 18 jarige leeftijd (wanneer de leerplicht stopt) zelfstandig genoeg zijn om beslissingen hierover te maken. Deze talenten hebben echter wat meer ondersteuning en begeleiding nodig en tevens zal deze begeleiding per individu verschillend zijn. Het ene talent heeft meer ondersteuning en stimulatie nodig om een duale carrière te realiseren dan een andere. Dit maakt het voor Betaald Voetbalorganisaties een uitdaging om duale carrière beleid te voeren dat geïnstitutionaliseerd is binnen de club. De benadering van sporttalenten is contextafhankelijk en kan variëren tussen de mensen van de staf.

Hakkers (2019) heeft Europees onderzoek gedaan naar best practices van sportclubs op het gebied van duale carrière. Hakkers (2019) benoemt dat het bij duale carrière belangrijk is om in te spelen op het welzijn van de sporttalenten. Als in een eerder stadium het gesprek aan wordt gegaan met sporttalenten over verschillende transitie, kan dit win-winsituaties opleveren. Het sporttalent kan beter in zijn vel zitten, zekerder zijn over zijn toekomst en zich gesteund voelen, waardoor hij of zij zich beter kan concentreren op het beoefenen van de topsport. Onderzoek toont aan dat topsporters die hun leven na hun duale carrière vooruit plannen, meer controle voelen over hun topsport beëindigingsituatie (Fortunato & Marchant, 1999) en zich beter kunnen aanpassen voor een maatschappelijke carrière (Alfermann, Stambulova & Zemaityte, 2004). Het plannen van het leven na de topsport kan bestaan uit beroepsgerichte, psychologische en financiële voorbereidingen. Warriner en Lavalley (2008) stellen dat career counseling kan leiden tot meer psychologische voorbereiding en duidelijke doelstellingen voor de laatste fase in de duale carrière van sporttalenten. Dit brengt ze meer comfort en controle voor de eventuele laatste fase van hun topsportcarrière.

Er komen veel actoren kijken bij het realiseren van een duale carrière. Het is niet alleen aan het sporttalent zelf, maar het is een wisselwerking tussen sporttalent, staf, ouders en eventueel leeftijdsgenoten. In de bovenstaande onderzoeken wordt niet gekeken naar de betekenissen die betrokkenen geven aan een duale carrière.

4. Methodologie

In dit hoofdstuk wordt besproken welke methode er is gehanteerd om tot de dataverzameling te komen. Allereerst zal de onderzoeksmethode toegelicht worden. Vervolgens wordt besproken hoe en met welke instrumenten de data verzameld is. Daarnaast wordt er ingegaan op de respondenten die deel hebben genomen aan het onderzoek en hoe de data is geanalyseerd. Tot slot wordt toegelicht hoe de betrouwbaarheid en validiteit in dit onderzoek is gewaarborgd.

4.1 Onderzoeksmethode

Dit onderzoek is interpretatief kwalitatief van aard. Op deze manier wordt het mogelijk om interpretaties van verschillende betrokken actoren binnen BVO's te achterhalen op het gebied van de duale carrière beleidsvoering van BVO's. Het doel van een kwalitatief onderzoek is om betekenissen van respondenten te achterhalen, door middel van woorden, gevoelens en beelden (Edwards & Skinner, 2009). Dit onderzoek is zowel inductief als deductief van aard. Op deze manier wordt de data met een open en onbevooroordeelde blik geanalyseerd in combinatie met een centraal analysekader wat naar voren is gekomen uit de literatuur.

Verder is het een verkennend onderzoek, waarin de ervaringen en interpretaties omtrent duale carrière van de verschillende betrokken actoren worden vergeleken. Via inductief kwalitatief onderzoek worden de betekenissen die betrokken actoren geven aan duale carrière beleid uitgelicht en kunnen mogelijkheden ontdekt worden voor BVO's om het beleid te verbeteren. Op deze manier kunnen zowel positieve punten als aandachtspunten op het gebied van duale carrière beleidsvoering naar voren komen.

4.2 Dataverzameling

In dit onderzoek is gebruikt gemaakt van deskresearch en fieldresearch. Er is literatuuronderzoek gedaan naar duale carrière in de sport. Hiermee is relevante literatuur naar voren gekomen vanuit diverse takken van sport. De wetenschappelijke artikelen zijn geraadpleegd via Google Scholar. Daarnaast zijn krantenartikelen geraadpleegd die betrekking hebben op het thema duale carrière.

In dit onderzoek is er fieldresearch gedaan in de vorm van semigestructureerd interviews. Deze interviews zijn afgenomen aan de hand van een topiclijst (bijlage 1). Deze topiclijst bestond uit vragen die onderverdeeld zijn in topics en diende als hulpmiddel, zodat alle relevante topics voor het onderzoek aan de orde zouden komen. De topics zijn gekozen op basis van de gevonden literatuur. Op deze manier werden de antwoorden op de deelvragen verkregen en kon er doorgevraagd worden om zo dieper op antwoorden in te gaan en meer data te verzamelen.

Op basis van de interviews is een discours-analyse gedaan om de meningen en ervaringen van betrokken actoren te achterhalen op het gebied van duale carrière. Via deze discours-analyse zijn discourses naar voren gekomen die heersen binnen BVO's. Daarnaast is via een discours-analyse onderzocht hoe deze discourses tot stand zijn gekomen en wat dit tot gevolg heeft voor het handelen van betrokken actoren binnen een duale carrière.

4.3 Respondenten

Voor dit onderzoek zijn interviews afgenomen met verschillende betrokken actoren binnen drie BVO's. In totaal hebben er 16 respondenten deelgenomen aan het onderzoek. De verschillende respondenten bestonden uit drie Hoofd Jeugdopleidingen, één Manager Algemene Zaken, drie studietoelators, drie trainers, twee ouders en vier spelers. Twee trainers en drie spelers zijn geïnterviewd in een digitale focusgroep. In eerste instantie zou dit gebeuren met alle trainers, spelers en ouders. Echter bleek dat dit moeilijk te organiseren was vanwege de corona periode en is er uiteindelijk voor gekozen om de interviews individueel af te nemen. De andere respondenten

werden ook individueel geïnterviewd. De interviews zijn digitaal afgenomen via Microsoft Teams. Er is gekozen om de focusgroep te beperken tot drie personen, zodat het gespreksverloop goed gewaarborgd kon worden. Tijdens deze interviews is de beleidsvoering van de BVO met betrekking tot duale carrière het hoofdthema. Hierin werd besproken wat de problemen omtrent een duale carrière zijn en hoe de clubs spelers proberen te begeleiden. Daarnaast wordt er onder andere besproken in hoeverre betrokken actoren invloed konden uitoefenen op de keuzes van een jeugdspeler binnen een duale carrière.

De deelgenomen BVO's en de respondenten zijn geanonimiseerd en zijn tijdens het transcriberen niet bij naam genoemd. Dit is voorafgaand aan de interviews besproken, omdat duale carrière toch een gevoelig thema kan zijn binnen BVO's en ze zich vrijer voelen om te spreken als het geanonimiseerd wordt.

4.4 Data-analyse

Voorafgaand aan de interviews zijn de respondenten gevraagd of ze akkoord gingen met het gegeven dat de interviews opgenomen zouden worden. Daarbij werd verteld dat de data geanonimiseerd zou worden. Vanwege de heersende corona maatregelen gedurende het onderzoek was de interviewer genooddaakt om de interviews af te nemen via Microsoft Teams. Dit maakte het lastig om met de geplande focusgroepen te werken. De verzamelde data zijn getranscribeerd via Otranscribe en daarna gecodeerd in Word en NVIVO. Tijdens het analyseren van de data is er gebruik gemaakt van een open codering, zodat de interpretatie van de respondenten zo min mogelijk werd gestuurd. Na afloop van de open codering is er axiaal gecodeerd door de codes onder te verdelen in 9 categorieën. Door de axiale codes kan de data eenvoudiger geanalyseerd worden (Boeije, 2010).

Tijdens de codering van de interviews is er in eerste instantie gebruik gemaakt van de techniek 'pawing'; de citaten zijn aan de hand van verschillende categorieën in kleuren gemarkeerd in Word. Hierdoor werden terugkerende patronen uit de kwalitatieve data per categorie achterhaald. Vervolgens is er een overzichtelijk schema gemaakt waarin alle citaten per codes en categorieën onder elkaar staan. Deze codes zijn ingevoegd in NVIVO en via dit programma zijn de resterende interviews gecodeerd. Hierdoor werd een duidelijker overzicht van alle codes gecreëerd. Tijdens het coderen is er gekeken naar transitions, omdat het voor de onderzoeker interessant is om te begrijpen wanneer en waarom respondenten overgaan op een ander onderwerp. Daarnaast is er gefocust op connectors, omdat het interessant is hoe respondenten de onderlinge relaties tussen verschillende betrokken actoren binnen een Betaald Voetbalorganisatie ervaren en welke invloed deze actoren kunnen uitoefenen op het gebied van een duale carrière (Ryan & Bernard, 2000).

Tot slot is er selectief gecodeerd, waarbij de 9 categorieën zijn onderverdeeld in 3 Hoofdthema's. De uiteindelijke codes zijn verwerkt in een codeboom, die is te vinden in bijlage 2. De hoofdthema's zullen bijdragen aan de beantwoording van zowel de deelvragen als de hoofdvraag van dit onderzoek.

4.5 Betrouwbaarheid en validiteit

Allereerst is in dit onderzoek het thema duale carrière afgebakend door de focus te leggen op de sport voetbal. Hiervoor zijn maar drie BVO's geïnterviewd, omdat er zo daadwerkelijk wat gezegd kan worden over het duale carrière beleid dat zij voeren aan de hand van de afgenomen interviews. Dit is gedaan om de interne validiteit te vergroten (Boeije, 2010). Vanwege de maatregelen die speelden omtrent het coronavirus zijn alle interviews afgenomen via Microsoft Teams. De onderzoeker gaf hierbij aan de respondenten aan om in een rustige kamer te gaan zitten zonder externe prikkels, om zo de betrouwbaarheid en validiteit van het onderzoek te waarborgen. Tijdens het afnemen van de interviews is er gebruik gemaakt van een gestructureerde topiclijst, waarin alle thema's en

bijbehorende vragen op volgorde stonden. Hierdoor werden alle thema's zorgvuldig besproken en kon de interne betrouwbaarheid en de herhaalbaarheid van het onderzoek gewaarborgd worden. Tevens werd hierdoor de validiteit van het onderzoek gewaarborgd (Boeije, 2010).

5. Resultaten

In dit hoofdstuk zullen de resultaten besproken worden, waarmee een antwoord gegeven wordt op de onderzoeksvragen. Uit de codering van de interviews zijn negen categorieën naar voren gekomen die onderverdeeld zijn in drie thema's: de betekenisgeving aan duale carrière, de rol van de omgeving en de duale carrière beleidsvoering. De categorieën die in dit hoofdstuk besproken worden zijn met bijbehorende thema's weergegeven in onderstaande tabel 1. De codeboom is te vinden in bijlage 2.

Categorie	Thema
Motivatie voor duale carrière	Betekenisgeving aan duale carrière
Afhankelijk van bovenaf	
Veronderstellingen over duale carrière	
Rol betrokken actoren	Rol omgeving
Rol club en disciplineringsproces	
Externe invloeden / geen voorbeelden	
Begeleiding rondom duale carrière	Duale carrière beleidsvoering
Samenwerking met school	
Mogelijkheden omtrent duale carrière	

Tabel 1. Categorieën en thema's.

5.1 Betekenisgeving aan duale carrière

Het eerste thema dat aan bod komt zijn de betekenissen die gegeven worden aan een duale carrière en welke uitdagingen dit met zich meebrengt. Het bedrijven van topsport vergt veel tijd en energie van sporters, waardoor het de vraag is of sporters dit kunnen combineren met een opleiding. In dit thema zal er besproken worden welke factoren er voor zorgen dat het gecompliceerd is om een duale carrière te hebben in het voetbal.

5.1.1 Betekenis duale carrière: gedachte vanuit een speler

Verantwoordelijk voor een duale carrière. Voor heb hebben van een duale carrière wordt de verantwoordelijkheid in eerste instantie bij de speler gelegd. Uit de interviews is gebleken dat de intrinsieke motivatie van sporttalenten zeer belangrijk is voor het hebben van een duale carrière. Respondenten gaven aan dat het lastig gaat worden om een duale carrière te realiseren, als een sporter niet intrinsiek gemotiveerd is. Verschillende betrokken actoren benoemden dat de club een stimulerende rol kan en moet hebben, maar het uiteindelijk vanuit de speler zelf moet komen:

Trainer 1: 'Het moet van die jongens zelf uitkomen. En als die jongens zelf aangeven van ik wil een duale carrière bij het voetbal hebben, dan stimuleren wij dat als club. Dan stimuleer je dat als trainer. Je stimuleert alles wat die jongens doen. Dus dan stimuleer je je op dat moment. Maar op voorhand al aangeven dat ze dat moeten doen? Nee, dat heeft geen zin.'

Tunnelvisie van spelers. Uit bovenstaand citaat blijkt dat de motivatie voor een duale carrière primair bij de speler moet liggen. Het is een vrij grote drempel voor spelers om nog een studie te gaan volgen naast het voetbal. Uit alle interviews blijkt dat spelers de prioriteit uiteindelijk geven aan voetbal en ze een eventuele opleiding minder belangrijk vinden of het zelfs zien als hindernis op weg naar de top. Een groot gedeelte van de respondenten gaf aan dat spelers geen duidelijk beeld hebben van de realiteit en het leven naast het voetbal. De droom om profvoetballer te worden gaat bij veel spelers ten koste van de realiteitszin om ook over hun leven na het voetbal te denken. Respondenten zeggen hier het volgende over:

Trainer 3: *'Bewustwording is denk ik het moeilijkste om te realiseren, omdat spelers heel vaak naïef denken; ik haal het wel. En hetgeen wat er verteld wordt dat heeft geen invloed. Ze denken: Dat heeft geen betrekking op mij, maar dat zal wel over m'n teamgenoot gaan.'*

Hoofd Jeugdopleiding 3: *'Kijk een speler zit zo in het proces van hier en nu. En het hier en nu is voetbal en studie. Ja en daar is hij druk mee. En als ik tegen hem ga zeggen denk goed na ook over je carrière na je voetbal. Stel je voor dat je een been breekt en je komt niet meer aan het voetballen. Ze geloven me. Ze weten het. Maar om daar aan te voldoen en daar een beeld van te krijgen. Dat is hartstikke moeilijk (...) Maar de kinderen met een lagere leerniveau die alles op alles zetten in het voetbal en daar uitstromen. Die hebben niet zomaar even perspectief op de arbeidsmarkt.'*

Korte termijn denken. Het citaat laat zien dat sommige spelers voornamelijk op de korte termijn over hun carrière nadenken. Dit geldt mogelijk in sterkere mate voor degene die niet makkelijk leren, wat maakt dat ze het 'er niet even naast doen'. Het kan ook gelden als een extra motivatie om het als voetballer te moeten maken, omdat ze zich mogelijk realiseren dat een carrière na het voetbal minder veelbelovend is. Dit kan er toe leiden dat spelers intrinsiek niet voldoende gemotiveerd zijn om een duale carrière te volgen.

Toch is het niet zo dat alle spelers niet zien dat een studie naast topsport belangrijk kan zijn. Een groot gedeelte van de geïnterviewde spelers gaf aan een studie te willen volgen. Zij nemen nadat de leerplicht stopt een tussenjaar om zich volledig te kunnen focussen op voetbal. Daarbij gaven de meeste spelers aan dat ze weer een studie willen volgen als zij het uiteindelijk niet redden in het voetbal. De andere geïnterviewde betrokken actoren gaven aan dat – zodra de leerplicht stopt – een groot gedeelte van de spelers helemaal niet meer verder gaat studeren.

5.1.2 Afhankelijk van bovenaf: belang van de club

Voetbal is prioriteit. Uit de interviews is gebleken dat de meeste mensen binnen verschillende clubs het belang wel zien van een duale carrière van een speler. Desondanks geven ze prioriteit aan de sport. Uit de interviews is gebleken dat de Betaald Voetbalorganisaties als visie hebben om spelers primair op te leiden voor het eerste elftal:

Hoofd Jeugdopleiding 1: *'Nee eigenlijk is het heel simpel. Spelers bij het eerste elftal afleveren. Onze hele opleiding is erop gericht om spelers bij het eerste elftal af te leveren. Bij alles wat ik doe, moet ik in mijn achterhoofd denken, is dit goed voor een speler in zijn traject naar het eerste elftal?'*

Het citaat laat zien dat er van bovenaf voornamelijk wordt gefocust op voetbal en niet op een duale carrière. Het toont aan dat spelers- en clubbelang per definitie niet altijd met elkaar in overeenstemming zijn. Uit het merendeel van de interviews blijkt dat er bij de ontwikkeling van een sporter nog voornamelijk wordt gefocust op de sporttechnische kant, zolang het maar bijdraagt om spelers optimaal op te leiden voor het eerste elftal, want het gaat uiteindelijk om de prestaties van het eerste elftal. Verschillende respondenten gaven aan dat het door deze visie moeilijk is om het thema duale carrière echt lading te geven binnen de club. Er is te weinig draagvlak binnen de club. Zij impliceren dat er meer nodig is om daadwerkelijk duale carrière beleid te voeren binnen Betaald Voetbalorganisaties:

Trainer 3: *'Ja technisch directeur met alle respect, die interesseert het vaak niet zo veel wat jij naast het voetbal doet zeg maar, snap je. Die denkt gewoon van oké mijn kapitaal zijn de spelers die een contract hebben en spelers bij het tweede elftal die een interessante toekomst tegemoet gaan. Ja dat zou hem zeg maar een worst zijn of iemand een studie doet of niet.'*

Meerdere perspectieven van verschillende Betaald Voetbalorganisaties beamen hetgeen gezegd wordt in bovenstaande citaten. Hieruit blijkt het belang van het top-down beleid. Als er van bovenaf geen aandacht is voor een duale carrière, zal het lastig worden om het thema duale carrière in het concrete beleid mee te nemen.

Een conservatieve wereld. Daarnaast gaf een respondent aan dat de voetballerij een vrij conservatieve wereld is en het daardoor moeilijk is om veranderingen door te voeren:

*Ouder 2: 'Weet je, beetje anders denken. En anders denken in de voetballerij is ook wel gauw raar en gek. Want het is een beetje een conservatieve wereld. (...) Want de ene trainer denkt juist conservatief, want dat is ook weer denken zoals een voetballer moet denken. En misschien is *naam trainer* daar wel een uitzondering in want dat is zelf geen mega voetballer geweest, dus die kijkt wat meer vanuit de educatieve of de sociaal pedagogische kant.'*

Bovenstaand citaat laat zien dat er wel trainers zijn die meer aandacht hebben voor de ontwikkeling van spelers op langere termijn, maar zij zijn meer uitzondering dan regel. In die zin laten zij een tegengeluid zien in een relatief conservatieve voetbalwereld.

5.1.3 Veronderstellingen over het thema duale carrière

Duale carrière bedreigt sportprestaties. Tijdens het analyseren van de interviews zijn er verschillende veronderstellingen naar voren gekomen die leven binnen de Betaald Voetbalorganisaties. Uit de interviews blijkt dat de meeste betrokken actoren de voordelen van een duale carrière inzien. Twee respondenten vinden echter dat je het niet moet combineren. Zo geven trainers in een focusgroep aan dat ze vinden dat je je beter op voetbal kunt focussen als je wilt doorbreken:

*Trainer 2: 'Bijvoorbeeld bij Jong met *naam speler* die heeft gewoon een diploma gehaald, ik weet niet precies wat. Maar heeft hij dit jaar naast zijn voetbal gedaan.'*

Trainer 1: 'Had hij zich beter op voetbal kunnen richten dan.'

Trainer 2: 'Ja, achteraf had ie beter kunnen voetballen... want dat was niet best.'

Op de vraag wat het gevolg zou zijn als er meer werd gefocust op een duale carrière, werd door deze trainers aangegeven dat het ten koste zou gaan van de kwaliteit van het voetbalniveau. Naast de dagelijkse uren die je bezig bent met voetbal, zou je dan ook nog moeten studeren. De trainers in de focusgroep gaven aan dat je niet alles 100% goed kan doen, als je je op meerdere dingen tegelijk focust. De gedachte bij betrokken actoren leeft dat een duale carrière ten koste gaat van de kwaliteit van het voetbal. Deze trainers gaven aan dat topsport en studie tijd-technisch gezien niet/nauwelijks te combineren is. Als trainers van de club – die ook als voorbeeld kunnen gelden vanwege hun eigen topsportcarrière – dit al aangeven, zal het lastig worden voor spelers om hier anders over te gaan denken. Andere respondenten gaven aan dat een groot gedeelte van spelers, maar ook sommige trainers, denken dat het volledig focussen op voetbal leidt tot betere sportprestaties:

Trainer 3: 'Ik denk de meest vooraanstaande reden waarom jongens van die leeftijd, dan heb ik het even over 18-19, niet meer naar school gaan is omdat zij hoop hebben dat ze profvoetballer worden. En ook de illusie dat het moment waarop ik daar volledig op kan richten is de kans groter dan dat ik profvoetballer word.'

Voordelen zien, maar niet er naar handelen. In diverse citaten komt de veronderstelling naar voren dat je beter gaat presteren, als je je volledig focust op voetbal. Toch zien bijna alle respondenten ook

de voordelen in die een duale carrière met zich mee kan brengen. Enerzijds zien ze het als een soort vangnet, hetgeen je altijd wat achter de hand hebt waar je op terug kan vallen. Anderzijds zien ze ook dat een bredere ontwikkeling kan bijdragen aan je sportprestaties. Echter, op de vraag of een studie te combineren is naast het voetbal zijn de meningen verdeeld. Verschillende respondenten geven aan dat het lastig is om een volledige studie te volgen naast het voetbal. Het ligt voornamelijk aan het aantal contacturen dat je moet maken bij een bepaalde opleiding. Opleidingen die stages bevatten worden vooral gezien als een no-go aria. Toch geeft een groot gedeelte van de respondenten aan dat het goed is om iets te doen naast je voetbalcarrière:

Hoofd Jeugdopleiding 3: 'Het voordeel is volgens mij dat je niet alleen gefocust bent op voetbal. Je blijft breder georiënteerd en je hersenen worden af en toe ook anders getraind. Je moet plannen en structuur aanbrengen, maar dat je ook voorbereid wordt op een werksituatie op het moment dat je niet die profvoetballer wordt. (...) Op het moment dat je alleen maar gefocust bent op je sport, dan is dat ook bijna je sociale kringetje. Ik denk dat dat enorm eenzijdig is en dat dat afvlakt. Ik denk dat je dan ook misschien wel te weinig geprikkeld en uitgedaagd wordt. En juist even afleiding hebben van je dagelijkse gang van zaken, ik denk dat dat heel goed is.'

5.1.3 Conclusie

Deze paragraaf beschrijft de betekenissen die aan het al dan niet volgen van een duale carrière worden gegeven. In eerste instantie wordt de verantwoordelijkheid voor een duale carrière bij de spelers zelf gelegd. Uit de resultaten blijkt echter dat de spelers nauwelijks inzicht hebben in hun eigen toekomstige loopbaan en daardoor moeilijk kunnen beslissen over een duale carrière. Tegelijkertijd geldt dat er van bovenaf voornamelijk wordt gestuurd op de ontwikkeling op sporttechnisch vlak en nauwelijks op onderwijs. Voetbal krijgt mede daardoor prioriteit, mede omdat de meeste betrokken actoren veronderstellen dat een volledige focus op voetbal de kwaliteit vergroot. Deze factoren zorgen er voor dat het thema duale carrière nog weinig voeten aan de grond heeft gekregen binnen BVO's. Uit de resultaten blijkt tevens dat de meeste betrokken actoren wel voordelen van een duale carrière in zien, maar hier desondanks nog niet altijd naar handelen.

5.2 Rol omgeving

In dit thema zal de rol van de omgeving waarin een sporttalent zich bevindt nader toegelicht worden. Hierbij zal worden besproken welke invloed betrokken actoren op spelers kunnen uitoefenen. Daarnaast zal er stil worden gestaan bij externe factoren die een rol kunnen spelen binnen keuzes omtrent een duale carrière.

5.2.1 Rol betrokken actoren

Uit de interviews blijkt dat de rol van betrokken actoren van groot belang is. Betrokken actoren oefenen in belangrijke mate invloed uit op carrièrekeuzes van spelers.

Ouders. Alle respondenten geven aan dat ouders belangrijk zijn voor keuzes omtrent een duale carrière. Welke invloed zij daadwerkelijk uitoefenen voor de speler verschilt echter. Sommige ouders zijn meer betrokken en stimuleren meer voor een duale carrière dan andere ouders. Een interessant punt wat werd aangehaald in de interviews is dat het afhankelijk is van de achtergrond van het gezin. Ouders die zelf gestudeerd hebben en een goede baan hebben, zullen spelers ook eerder stimuleren en motiveren voor een duale carrière:

Studiecoördinator 2: 'Dat heeft ook met de thuissituatie te maken. (...) Ja een aantal ouders die zit er wel op dat hun kind naar school gaat, maar ook een aantal ouders die weten niet eens bij wijze van spreken op welke school of welk type onderwijs, of welke klas hun kind zit. Dus ja als die extrinsieke motivatie er al niet is, is het voor een kind heel moeilijk. De meeste

spelers zeggen dat ook ja m'n vader en moeder vinden het helemaal niet belangrijk dat ik naar school ga, want ik wordt toch profvoetballer. Dat is al een dingetje ja. Maar je hebt ook een aantal ouders die - en gelukkig maar - die wel inzien dat het heel belangrijk is dat ze nog naar school gaan en een doel in hun leven hebben en structuur.'

Bovenstaande citaat laat zien dat de rol van de ouders erg belangrijk is binnen een duale carrière. Als ouders geen stimulerende en motiverende rol hebben op het gebied van onderwijs, zal het voor een club lastig worden om spelers alsnog te stimuleren voor een duale carrière. Een Hoofd Jeugdopleiding gaf in een interview aan dat het er op lijkt dat ze zich bij de voetbalopleiding drukker maken over studie dan dat ouders doen. Daarbij gaf hij aan dat ouders nauwelijks verantwoordelijkheid nemen, totdat er daadwerkelijk iets gebeurt. Een ander bijkomend gegeven dat blijkt uit de resultaten is dat ouders hun eigen kind vaak het beste vinden, wat niet altijd bevorderend werkt voor de (sport) ontwikkeling van het kind:

Ouder 2: 'Ik vind persoonlijk dat heel veel andere ouders hun kind op een te jonge leeftijd idealiseren. Zo van ja je bent top. Dus eigenlijk maken zij zo'n jongen al zo spoiled op mentaal gebied, dat die jongen echt oprecht denkt dat er geen verbetering meer bij zit. (...) Ja echt kritischer zijn. Dan hoeft het niet over het spel te zijn, maar als jij je eigen zoon elke keer zo gaat adoreren, dan word je ook wat minder kritisch op andere aspecten als hij wat steekjes laat vallen.'

Dit citaat laat zien dat ouders niet altijd een realistisch beeld hebben van hun eigen kind. Hoewel ouders onderling verschillen in de manier waarop ze nadenken over een eventuele duale carrière voor hun kind, is kenmerkend voor de rol van de ouders dat ze zich bemoeien met de succesvolle prestaties en de toekomst van hun kind.

Trainers. Naast ouders spelen ook trainers een erg belangrijke rol in de ontwikkeling en beïnvloeding van een speler. Zoals eerder besproken in dit hoofdstuk heerst er bij trainers over het algemeen de veronderstelling dat spelers zich volledig moeten focussen op het voetbal, willen ze zich optimaal ontwikkelen in de sport. In onderstaand citaat vertelt een speler over zijn ervaring over de rol die trainers hebben gehad voor zijn duale carrière:

Speler 4: 'Als ik kijk naar mijn trainers. Die konden aardig zeiken als ik weg was om school. Ik heb ook best wel wat gedoe daarmee gehad. Ik denk dat ze er weinig mee hebben. Ik denk wel dat ze het goed vinden en het belangrijk vinden. Maar ja, ik heb dat niet zo gemerkt laten we het zo zeggen. (...) Bij onder-17 en onder-19 is dat minder dan in de onder-14/15/16. Daar gebeurt het meer dat trainers zeggen zo van jongens goed je best doen op school en dit en dat.'

Meerdere geïnterviewden waren het erover eens dat trainers weinig invloed hebben uitgeoefend op het gebied van een duale carrière. Overigens gaven enkele spelers en ouders hierbij aan dat zij het ook niet de taak vonden van de trainer. Een trainer zelf benoemde dat hij het waardevol vindt als je verschillende trainers hebt die verschillende verhalen hebben en verschillende adviezen kunnen geven, zodat spelers daar dan zelf over na gaan denken. Volgens een studietoelichting is het belangrijk om trainers in dit proces te betrekken, omdat zij de meeste invloed kunnen uitoefenen op spelers. Dit blijkt uit onderstaand citaat:

Studietoelichting 3: 'Ik denk dat trainers misschien nog wel de partij is die de meeste betrekking heeft en invloed kan hebben op spelers. Want hoe je het wendt of keert, een mentor of een ouder kan dingen vertellen, maar als een trainer zegt: hee zou het niet wat zijn dat je ook beter je best gaat doen op school, want anders... Ja dan wil een speler meestal wel

twee stapjes extra doen. Dus ik sta wekelijks in contact met trainers. Bespreek voortgangen en dingen die gebeuren op scholen, maar ook bij nieuwe keuzes maken voor scholen. Ik zeg ook altijd he: trainers, praat ook met je voetballers daarover. Want ze nemen graag jullie advies mee in jullie beslissingen.'

Hoewel trainers een belangrijke rol kunnen innemen bij het stimuleren van een duale carrière, doen ze dat in praktijk nauwelijks meer zodra de leerplicht stopt. Ze zijn dan vooral gefocust op de sportprestaties van hun spelers.

Studiecoördinatoren. Uit alle interviews blijkt dat de studiecoördinatoren een waardevolle rol spelen op het gebied van een duale carrière, met name voor leerplichtige spelers. Zij verzorgen al het contact met de scholen en begeleiden spelers bij verschillende transitie's die zij meemaken op het gebied van onderwijs. Echter blijkt uit het volgende citaat dat niet iedereen de begeleiding van studiecoördinatoren als heel stimulerend ervaart:

Ouder 1: 'En als je dan vraagt wat mogelijkheden zijn in vervolgopleidingen, dan gaf de studiebegeleider aan: ja HBO en MBO is eigenlijk niet te doen in combinatie met training.'

In dit citaat blijkt dat de veronderstelling leeft dat een vervolgopleiding niet is te combineren met voetbal. Hoewel de studiecoördinator een belangrijke rol zou kunnen spelen in het stimuleren van een duale carrière, lijken zij nauwelijks meer invloed te hebben nadat de leerplicht is afgelopen.

Zaaknemers. Uit een groot deel van de interviews blijkt dat zaakwaarnemers geen stimulerende rol hebben op het gebied van een duale carrière. Uit de interviews blijkt dat er maar enkele zaakwaarnemers zijn die waarde hechten aan studie naast het voetbal. Respondenten stellen dat zaakwaarnemers meer aandacht moeten hebben voor de holistische ontwikkeling van een talent. Onderstaand citaat toont aan dat verschillende actoren invloed kunnen uitoefenen op spelers:

Manager algemene zaken: 'Die jongens worden best veel beïnvloed vanuit verschillende kanten. Het start al met hoe hun eigen motivatie is om nog verder te studeren in combinatie met een mening van ouders. Dat in combinatie met de groepsdruk van het team, dat het een beetje 'gay' is als je verder gaat studeren. In combinatie met een zaakwaarnemer die vaak andere belangen heeft bij een jongen dan studie. Plus ook de voetbalkant zelf die ook aangeeft: ja maarja het is wel lastig als je op twee fronten moet focussen. Die geven daarin vaak een beetje de verkeerde informatie.'

Teamgenoten. Daarnaast kunnen teamgenoten, zo blijkt uit bovenstaand citaat, ook invloed uitoefenen op elkaar. Zij kunnen op zowel een stimulerende of een niet-stimulerende rol hebben. Uit de interviews kwam naar voren dat het voor spelers steeds meer de trend is om na hun HAVO/VWO een tussenjaar te nemen. Respondenten geven aan dat dit idee onder spelers leeft, doordat andere spelers dat ook doen. Anderzijds gaf een speler aan dat hij bij zijn HBO opleiding terecht is gekomen via zijn teamgenoot. Spelers kunnen dus wel degelijk (onbewust) invloed op elkaar uitoefenen. Uit de interviews kwam naar voren dat spelers die studeren als voorbeeld gezien kunnen worden, waar andere spelers zich aan kunnen optrekken. Hierover zijn de meningen echter verdeeld. Hierbij werd aangekaart door een speler dat hij het goed vindt als andere spelers nog studeren, maar hij ieder individu als anders beschouwt. Het geldt voor hem dus niet als een stimulans om zelf ook te gaan studeren.

5.2.2 Rol van de club: creëren van een optimale omgeving

Veilige leeromgeving creëren. Betaald voetbalorganisaties hanteren verschillende richtlijnen om ervoor te zorgen dat leerplichtige spelers gemakkelijker een studie kunnen volgen naast het voetbal.

Uit de interviews blijkt dat clubs het belangrijk vinden een optimale leeromgeving te creëren. Een club laat daardoor de keuze voor een school aan de leerplichtige spelers zelf om ze op te leiden in hun eigen veilige omgeving:

Hoofd Jeugdopleiding 2: 'Het kind heeft recht om naar een school te gaan die het beste bij hem past. (...) Wij kiezen gewoon voor het kind. Het kind hoort naar een school te gaan waar hij zich het prettigst voelt. (...) Wij willen een veilige leeromgeving organiseren. We hebben mensen die aanspreekbaar zijn, een trainer maar ook een coördinator. Die er voor ze zijn buiten het veld op elk moment.'

Dit citaat laat zien dat de club het kind centraal stelt, zolang ze leerplichtig zijn. Een speler gaf in een interview aan dat de club spelers opleidt om 'brutaal' te worden. Ze stimuleren om vragen te stellen, initiatief te nemen en om op trainers af te durven stappen. Dit kan allemaal bijdragen om zelfstandigheid en een veilige leeromgeving te creëren. Voor een ouder van een speler van deze club heeft het kiezen van je eigen school in de omgeving (als spelers nog leerplichtig zijn) meegewogen in het maken van zijn clubkeuze. Zo blijkt uit volgend citaat:

*Ouder 2: 'Toen heb ik eigenlijk al bewust gekozen voor *naam club* en niet voor *naam andere club* bijvoorbeeld, waar hij toen ook terecht kon. (...) Ik vond het belangrijk je kind in een zo vertrouwd mogelijke omgeving kan ontwikkelen. Dus met eigen schoolkeuze.'*

Bovenstaand citaat toont aan dat het dus ook kan bijdragen aan het imago van de club en de aantrekkelijkheid van de jeugdopleiding. Daarnaast geven verschillende respondenten aan dat de randvoorwaarden van een klaslokaal nagebootst moeten worden om een optimale leeromgeving te creëren. Zo gaf een studietoelichting aan dat er wel een klaslokaal was, maar nog geen computers beschikbaar. Een ouder gaf op zijn beurt aan dat er bij club X gestudeerd wordt in porto-cabins, waar ze ook de herstelprocedure van hun spieren volgen. Hij gaf aan dat dit van invloed kan zijn op de mindset van de spelers tijdens het studeren. Overigens werd wel door beide respondenten aangegeven dat de clubs bezig zijn om dit te verder te ontwikkelen. Ook hierbij kunnen teamgenoten weer invloed op elkaar uitoefenen. Zo gaf een speler aan dat het niet erg motiverend werkt dat spelers die een MBO opleiding volgen en geen opdrachten hebben, eerder mogen gaan. Hier komt weer naar voren dat het bevorderend zou zijn als er echt een schoolomgeving wordt nagebootst waarbij iedereen vast zit aan bepaalde tijden.

Maatschappelijke verantwoordelijkheid van de club. Daarnaast blijkt uit de interviews dat een aantal geïnterviewde actoren (studietoelichtingen, Hoofd Jeugdopleidingen) vinden dat zij als voetbalclub een maatschappelijke verantwoordelijkheid hebben. Een Hoofd Jeugdopleiding gaf aan dat de jeugdopleiding gezien kan worden als een soort beroepsopleiding. Clubs proberen groei mogelijk te maken onder spelers. Via de normen en waarden van de club, proberen ze zelfstandigheid onder spelers te vergroten en zorgen ze er voor dat de spelers zich hiernaar conformeren. Ze willen spelers zo goed mogelijk verder ontwikkelen en disciplineren, zodat dit ook in de toekomst zijn vruchten af kan werpen.

5.2.3 Externe invloeden en symbolen/voorbeelden in het voetbal

Invloed profcontract. Een andere externe factor die van invloed kan zijn op keuzes van spelers binnen een duale carrière is een contract. Vaak krijgen talentvolle spelers op jonge leeftijd al een contract. De volgende speler zegt daar het volgende over:

Speler 4: 'Ja op het moment dat je binnen bent. Ik noem een Mohammed Ihattaren van PSV. Dan vind ik het anders. Maar als je een jeugdcontract hebt of zoals mij, ik heb nog geen contract. Dan vind ik het wel anders. Dan moet je echt nog iets daarnaast. (...) Ik denk dat het

wel mee zou spelen in mijn keuze als ik een contract had. Of ik die opleiding dan zou gaan doen of niet. Want dan heb je iets meer zekerheid.'

Deze jongen laat zien dat de zekerheid van een contract van invloed kan zijn op zijn keuze voor het volgen van een opleiding naast het voetbal. Een dergelijk contract (jeugd- of profcontract) – en met name de financiële vergoeding – kan ook doorwerken op de rol van de ouders in hoeverre zij een duale carrière stimuleren of niet. Veel respondenten geven in de interviews aan dat spelers al denken dat zij er al zijn en het gaan maken, zodra ze een profcontract hebben:

Ouder 1: 'Ik ken nog niet eens alle ouders. Ik denk dat het heel erg verschilt. Wat ik net zei, iemand die het tienvoudige verdient, dan staan de ouders er ook heel anders tegenover. Iemand die als 20-jarige nou 3 ton op jaarbasis verdient, die maakt zich veel minder zorgen dan iemand die maar 20.000 verdient. Daar zitten gewoon grote verschillen in. En dan denken degene die misschien 3 ton verdient; nou ik kan hier wel mijn actieve carrière van maken. Maar dat is altijd nog de vraag.'

Weinig rolmodellen met een duale carrière. Profvoetballers kunnen over het algemeen gezien worden als de voorbeelden van jeugdspelers. Uit de resultaten blijkt dat dit niet altijd de beste voorbeelden zijn voor een duale carrière. Het gedrag van profvoetballers kan via onder andere social media doorwerken op het gedrag van jeugdspelers. Een bijkomstigheid is dat het thema duale carrière – vanaf het moment dat de leerplicht stopt – niet meer heel erg leeft in het voetbal:

Speler 1: 'Maar ik denk als studeren algemeen een groter ding was in de voetballerij, dat het makkelijker werd om naast het voetbal nog iets te doen. Want nu als je het doet zegt iedereen ja dat is wel goed en zo, maar het is niet zo dat ze er super achteraan gaan ofzo voor jou. Dat moet je allemaal zelf regelen.'

Manager algemene zaken: 'Alleen als je kijkt naar de spelers van nu. Wie is jouw grote voorbeeld? Ja Memphis Depay. Ja Depay leeft een leven als je die op Instagram volgt, dat heeft niks met voetbal te maken. Die heeft nu een lijger waarmee die hele week mee ligt te knuffelen. Ja sorry jongens maar even voor jouw beeldvorming dat is dus wel het statussymbool als je een grote voetballer wordt, zijn dat de dingen die je moet gaan doen. Dus dat zie je ook hier gebeuren (...) Ze worden 18 en gaan een auto halen die ze zelf moeten betalen. Ze gaan allemaal het duurste van het duurste leasen, dus als je 1500 euro netto in de maand verdient, gaan zij proberen om voor 900 euro een dikke auto te lezen. Omdat dat namelijk hoort bij het leven van een voetballer. Daar zit gewoon verschil tussen hoe zij vanuit thuis daarin gestimuleerd worden.'

Bovenstaand citaat toont aan dat statussymbolen (een dure auto of een exotisch dier) erg belangrijk zijn in de voetballerij. Status in materiële zin geeft aanzien. In de interviews geven respondenten aan dat spelers dit in veel mindere mate zo zien als zij bijvoorbeeld een opleiding hebben afgerond.

Weinig steun KNVB. Een aantal respondenten benoemden in de interviews dat er vanuit de KNVB ook wel meer ondersteuning mocht zijn in het thema duale carrière.

Studiecoördinator 3: 'Wat ik graag ook wel vanuit de KNVB zou willen zien. Dat zij zeggen één of twee keer per jaar tegen alle studiecoördinatoren van alle BVO's: kom bij elkaar, we gaan het over een thema hebben. Hoe kunnen we elkaar daarin helpen, want we hebben allemaal dezelfde problemen.'

5.2.3 Conclusie

Deze paragraaf geeft aan dat diverse betrokkenen invloed kunnen uitoefenen op de keuze voor een duale carrière. Dit kan een wisselende impact hebben. Ouders hebben over het algemeen een belangrijke rol en kunnen veel invloed uitoefenen. Ook blijkt dat de rol van medespelers wisselend kan zijn. Over het algemeen blijkt dat zaakwaarnemers geen stimulerende rol hebben en dat zij eerder stimuleren om puur te focussen op voetbal. Tot slot blijkt dat studietoelators en trainers een zeer belangrijke stem hebben. Samen vormen zij de context en structuur die bepalend is voor het beeld en de keuze van de speler omtrent een duale carrière. Uit de resultaten blijkt dat het de rol van de club is om een veilige leeromgeving te creëren met goede randvoorwaarden. Er zijn echter ook externe factoren die invloed kunnen uitoefenen op spelers. Zo blijkt uit de resultaten dat de invloed van een profcontract, rolmodellen zonder duale carrière en het feit dat het thema duale carrière nog weinig leeft in de voetbalwereld, er voor zorgt dat spelers niet zo snel voor een duale carrière kiezen. Deze resultaten tonen aan dat de omgeving waarin een speler zich bevindt van groot belang is voor een duale carrière.

5.3 Duale carrière beleidsvoering

In dit thema zal de duale carrière beleidsvoering centraal staan. Hierin wordt gekeken naar welke begeleiding Betaald Voetbalorganisaties bieden op het gebied van een duale carrière en welke betekenis betrokken actoren hieraan geven. Daarnaast wordt gekeken naar de samenwerking met school. Tot slot wordt uitgelicht welke mogelijkheden en verbeteringen de respondenten zien op het gebied van een duale carrière.

5.3.1 Begeleiding omtrent duale carrière

De interviews tonen aan dat Betaald Voetbalorganisaties verschillende activiteiten organiseren om duale carrière te stimuleren onder spelers. Tevens blijkt uit de interviews dat er niet echt concreet beleid is op het gebied van duale carrière. Veel gebeurt op persoonlijke titel – dus bijvoorbeeld per trainer of studietoelator – en het gebeurt voornamelijk tot aan de leerplicht. Zonder deze wettelijke plicht, wordt een duale carrière nauwelijks serieus genomen, behalve door de studietoelators, Hoofd Jeugdopleidingen en enkele trainers of ouders.

Gematigd stimulerende rol. Uit de interviews blijkt dat de clubs een gematigd stimulerende rol innemen om ervoor te zorgen dat spelers (die niet meer leerplichtig zijn) nog een opleiding of cursus gaan doen naast voetbal. Voornamelijk de studietoelators begeleiden leerplichtige spelers tijdens verschillende transities op het gebied van onderwijs. Er blijkt dat andere actoren binnen de club (Hoofd Jeugdopleiding en trainers) over het algemeen het belang van onderwijs wel benoemen, maar spelers niet echt stimuleren voor een duale carrière, zodra de leerplicht stopt. Daarnaast gaven respondenten aan dat er bij de begeleiding in de meeste gevallen ook aandacht is voor de persoon achter de speler zelf. Een trainer is hier zelf wat kritischer in en zegt dat dat afhankelijk is van de trainer.

Kijkend naar de transitie richting een maatschappelijke carrière, gaf een groot deel van de respondenten aan dat spelers niet echt voorbereid worden op een maatschappelijke carrière na de topsport. Echter gaven ze aan dat de voetbalopleiding wel degelijk een meerwaarde is voor de ontwikkeling van een sporter. Met name omdat spelers veel meekrijgen op het gebied van normen en waarden, discipline, zelfstandigheid en volwassen worden.

Minder begeleiding zodra de leerplicht stopt. Verschillende respondenten benoemen dat spelers niet voor verrassingen komen te staan gedurende transities binnen de sport- en opleiding. Door middel van POP-gesprekken wordt er geëvalueerd hoe ze er voor staan en worden ze voorbereid op

wat ze kunnen verwachten. Echter geven een aantal spelers aan dat de begeleiding rondom een duale carrière minder wordt naarmate de spelers ouder worden:

Speler 4: 'ik vind bij de jongere jeugd gebeurt het perfect (.....) Tot je onder-17 en onder-19 komt, en dan wordt het allemaal steeds minder en op den duur gewoon niet meer. Is aan de ene kant vind ik dat ook logisch. Aan de andere kant, op het moment dat je op 5 Havo zit. Eigenlijk het belangrijkste jaar van je schooljaren. Ik heb vorig jaar amper steun daarin gevoeld.'

Speler 1: 'Ik gooi nu alles op voetbal maar ik zou eventueel ook nog een studie kunnen. Het wordt allemaal niet voor je gelegd, zodat je het kan gaan doen. Je moet alles zelf gaan uitzoeken. En zeker op deze leeftijd heb je daar niet echt, als ik eerlijk ben, zin in.'

Uit bovenstaande citaten blijkt dat er voornamelijk begeleiding is op jongere leeftijd. Zodra spelers ouder worden wordt deze begeleiding minder. Spelers geven aan weinig steun en begeleiding te hebben gekregen om bijvoorbeeld opties voor een vervolgopleiding te bespreken. Andere respondenten waren het hier mee eens.

Nazorg op persoonlijke titel. Over het algemeen blijkt uit de interviews dat er nog een aantal contactmomenten zijn nadat een speler uitstroomt. Dit gebeurt echter op persoonlijke titel en wordt niet echt als concreet beleid nageleefd. Een aantal Hoofd Jeugdopleidingen en trainers gaven aan dat de nazorg met name op voetbalgebied is; er werd aangegeven dat de desbetreffende club een nieuwe geschikte club probeert te vinden voor de speler, maar dat er nauwelijks ondersteuning is bij de transitie naar een maatschappelijke carrière. Uit de interviews blijkt dat er wel wordt geholpen als iemand bijvoorbeeld een trainerscarrière wil starten, maar respondenten geven aan dat de club niet om tafel gaan zitten om iemand aan een maatschappelijke carrière te helpen. Een belangrijk punt werd aangehaald door een Hoofd Jeugdopleiding. Hij gaf aan dit graag structureler te willen doen, maar dat dit door de club waarschijnlijk niet ondersteund zal worden, omdat er geen rendement meer valt te halen aan uitgestroomde spelers. Vandaar dat clubs spelers op een andere manier willen behouden voor de club, bijvoorbeeld als medewerker of seizoenkaarthouder.

Ouders betrekken in beleidsvoering. Een aantal respondenten gaven aan dat ze bij de desbetreffende club nauw in contact staan met ouders. Uit de interviews blijkt dat de clubs ouders proberen te betrekken in de gang van zaken. Via de zogenaamde ouderadviesgroepen wijzen ze per leeftijdscategorie één ouder aan die vragen ophaalt die spelen bij de ouders. Hierdoor kunnen verschillende thema's worden aangehaald en kan er ingespeeld worden op de wensen en behoeften van spelers/ouders. De Hoofd Jeugdopleiding van een andere club gaf aan dat zij dit nog niet structureel doen, maar dit wel zien als één van de uitgangspunten. Een andere Hoofd Jeugdopleiding gaf aan dat het werken met oudergroepen in de praktijk niet altijd even goed en structureel verloopt.

Ontwikkelen van competenties. Daarnaast komt uit de interviews naar voren dat vooral discipline, intrinsieke motivatie, bewustwording, zelfregulering en plannen als belangrijke competenties worden gezien voor een duale carrière. Meerdere respondenten benoemen dat de clubs workshops organiseren voor spelers die kunnen bijdragen aan het realiseren van een duale carrière. Dit gebeurt ook voor trainers. Zij worden op hun beurt weer verder ontwikkeld, omdat zij als de belangrijkste actor worden gezien binnen de ontwikkeling van een talent. De respondenten benoemen dat de workshops in de jongere jeugd – zoals plannen en organiseren of voeding en rust – redelijk structureel zijn. Zodra de spelers een oudere leeftijd krijgen en de leerplicht stopt, wordt dit minder. Een aantal respondenten gaven een mooi voorbeeld hoe ze proberen bewustwording te creëren onder spelers. Een van deze voorbeelden was door een hele dag te werken in de kas. Zo kunnen

spelers zich realiseren wat er allemaal is naast het voetbal en waar je zou kunnen eindigen als je het niet gaat redden en geen opleiding hebt gedaan:

*Trainer 3: 'De afgelopen 2 jaar heb ik de onder 17 gedaan. Ik ben er van overtuigd dat je die jongens meer moet meegeven dan voetballer zijn. Daarom ga ik op zoek naar activiteiten als deze. (...) We zijn naar een gehandicapteninstelling geweest we hebben daar een clinic gegeven. We zijn naar een kas geweest, we hebben op pleintjes in *naam stad* lesgegeven aan kinderen. We zijn mee geweest met de harde kern van *naam club* naar een wedstrijd, om te ervaren wat *naam club* voor hun betekent. Maar dat is niet opleidingsbreed. (...) Maar ik denk zeg maar dat *naam speler*, dat hij dat twee jaar later tegen jou zegt. Dat geeft in ieder geval aan dat het bij hem is blijven hangen zeg maar. Ik denk dat dat soort ervaringen dat dat meer op den duur bij mensen blijft hangen.'*

Dit citaat laat zien dat de trainer op deze manier duidelijk probeert te maken dat er nog veel meer is in de maatschappij dan alleen voetbal. Andere respondenten gaven aan dat zij op dezelfde manier het stukje bewustwording proberen te bewerkstelligen, door bijvoorbeeld mee te lopen met mensen op kantoor. Zo gebeurt dit wel op persoonlijke titel, maar het is niet structureel ingebed in de club.

5.3.2 Samenwerking school

Minder samenwerking met vervolgopleidingen. Uit de interviews blijkt dat de samenwerking met scholen van groot belang is voor de club. Over het algemeen geven de respondenten aan dat de samenwerking met scholen van het middelbaar onderwijs goed is. Er wordt vaak samengewerkt met bepaalde Topsport Talentscholen. De samenwerkingsverbanden met MBO of HBO opleidingen zijn nog schaars. Een Betaald Voetbalorganisatie biedt een interne opleiding aan op de club, zodat de combinatie voetbal en onderwijs makkelijker wordt voor leerplichtige spelers en de lessen buiten het trainingsprogramma om gegeven kunnen worden. Respondenten geven aan dat dit in de praktijk meer bezigheidstherapie is en gezien wordt als 'iets dat moet'. Zodra de leerplicht stopt komt de verantwoordelijkheid meer bij de speler zelf te liggen en worden er weinig mogelijkheden besproken. Verschillende respondenten geven daarbij aan dat er nog winst valt te behalen in de samenwerking met vervolgopleidingen:

Studiecoördinator 1: 'Want daar is zo'n kort lijntje met de studiecoördinator daar op school. Dat als hij bij wijze van spreken 10 minuten te laat is. om half 9 op school moet zijn en hij is er om kwart voor 9, dan weet ik dat om 9 uur en dan weet de trainer dat om kwart over 9. En als hij dan op de club komt dan zegt de trainer joh wat hoor ik nou? Je was een kwartier te laat. Nou dan zijn ze de volgende keer niet meer te laat hoor. Zo kort zijn de lijntjes met het voortgezet onderwijs wel. Dat stukje mis je bij het MBO en HBO. Dat is ook logisch, er wordt meer van zo'n jongen verwacht.'

In dit citaat wordt duidelijk hoe nauw de club met middelbare scholen in contact staat en dat het contact bij vervolgopleidingen minder is. Een aantal respondenten geven aan dat zij wel contact/samenwerking hebben met verschillende MBO opleidingen en soms enkele HBO opleidingen. Bij de HBO opleidingen is deze samenwerking nog niet heel concreet. Respondenten geven aan dat de samenwerking afhankelijk is van de soort studie. Vaak zijn dit sport gerelateerde studies die mee willen denken om het programma aan te passen richting het trainingsprogramma, zoals sportmanagement, sportmarketing of fysiotherapie.

Inconsequente straffen. Verder blijkt uit de interviews dat er concrete afspraken worden gemaakt tussen clubs en middelbare scholen. Als een leerplichtige speler niet presteert of zich niet gedraagt op school, kan dit als consequentie hebben dat hij niet mee mag trainen bij zijn team. Respondenten geven aan dat over het algemeen niet trainen betekent dat je niet speelt tijdens de wedstrijd op

zaterdag. Op deze manier proberen ze spelers te straffen en goed gedrag op school te stimuleren. Toch blijkt uit de interviews dat als het er op aan komt en er een belangrijke wedstrijd gespeeld moet worden, trainers toch kiezen voor de sportprestaties en een belangrijke speler laten spelen:

Ouder 1: *'Als het een reserve is dan laten ze hem thuis, als straf. Als het een van de topspelers is dan nemen ze hem mee. Die wordt dan niet gestraft. (...) In principe zeg ik gelijke monniken gelijke kappen, maar zo werkt het niet. Dus ik kan wel vinden dat het niet goed is, maar ik snap het wel af en toe.'*

Uit dit citaat blijkt nogmaals dat het uiteindelijk draait om sportprestaties. Hierdoor worden consequenties niet altijd even strikt aangehouden.

5.3.3 Mogelijkheden omtrent duale carrière

Uit de interviews kwamen verschillende mogelijkheden naar voren die kunnen bijdragen om een omgeving te creëren waarin je een duale carrière kunt hebben. Met name de opties voor vervolgopleidingen, gebruik maken van digitale mogelijkheden, voorbeelden van spelers met een duale carrière, onderzoeken over invloed duale carrière op sportprestaties, betrekken van zaakwaarnemers, verplichten van een opleiding of cursus, concreter beleid voeren en meer sturing vanuit KNVB worden gezien als mogelijkheden.

Aanbieden van studiemogelijkheden. Verschillende spelers gaven in de interviews aan dat ze het allemaal zelf moeten uitzoeken als zij nog een vervolgopleiding willen doen. Hierbij gaven ze aan dat het makkelijker zou zijn als er verschillende opties waren, waar spelers uit konden kiezen. Een ouder benoemde dat het fijn zou zijn als ze een soort wensenlijstje konden maken en dat daar dan opties voor worden geboden. Zij vonden dat er meer op maat gemaakte ofwel 'kant en klare opties' moeten worden aangeboden als vervolgstudies. Om de studiemogelijkheden te vergroten had een Hoofd Jeugdopleiding het idee om een beroepenmarkt te organiseren, waar opleidingen zich kunnen verkopen aan spelers.

Benutten van digitale mogelijkheden. Een andere Hoofd Jeugdopleiding benoemt dat deze periode met alle corona maatregelen mensen juist leert dat er digitaal heel veel mogelijk is en dat het de ogen doet openen. Hij benoemt dat deze mogelijkheden nu nog veel te weinig benut worden. Spelers hoeven niet perse een volledige opleiding te volgen, maar kunnen ook relevante vakken van een opleiding of een bepaalde (digitale) cursus volgen die bijdraagt aan hun ontwikkeling:

Hoofd Jeugdopleiding 3: *'Heel veel voetballers worden later voetbaltrainer. Daar kun je je onderweg wat beter op voorbereiden, met vakken als methodiek, pedagogiek, didactiek. Dat zou volgens mij heel goed zijn. (...) Als je daar onderdelen uit zou kunnen aanbieden, dan denk ik ook dat het de sporter direct kan helpen. Daar waren we mee in gesprek met die MBO. Van hoe zouden we dat nou nog veel beter vorm kunnen gaan geven. En dat kan ook heel veel op de club he.'*

Relevante voorbeelden en onderzoeken aanhalen. Verschillende respondenten geven aan dat het thema duale carrière pas echt succesvol kan worden als er meer rolmodellen zijn die daadwerkelijk een succesvolle duale carrière hebben. Een studiecoördinator vindt dat er meer gewerkt zou moeten worden met voorbeelden en geeft aan dat dan pas de intrinsieke motivatie van spelers verhoogd kan worden:

Studiecoördinator 3: *'Als jij een soort van buddy-systeem hebt waarbij de idolen de jongere jongens daarin.. ik zou bijna zeggen een vaderlijk advies kunnen geven. Ja dan is dat absoluut een meerwaarde. Want kijk jij als 18-jarige hebt niet het overzicht van wat er over 5 jaar gaat gebeuren. Of over 10 jaar.'*

Daarnaast geeft een trainer aan dat het van belang is dat betrokken actoren de meerwaarde zien van een duale carrière. Onderzoek zou hier verandering in kunnen brengen volgens hem:

Trainer 3: 'Het zou interessant zijn als er statistieken of gegevens zouden zijn die kunnen aantonen dat op het moment dat je een studie doet, dat dat leidt tot significant hoger percentage dat je doorbreekt. (...) Kijk als er geen onderzoeksresultaten zijn zullen er altijd, zeker bij trainers die zelf voetballer zijn geweest en geen opleiding hebben genoten, die zullen altijd zeggen ja ik heb zelf geen opleiding genoten en ik heb het wel gehaald. Dus ja je kan het beste dit doen weet je wel.'

Betrekken van zaakwaarnemers. Uit de interviews is gebleken dat zaakwaarnemers ook een erg belangrijke rol spelen en invloed kunnen uitoefenen op spelers. Zij worden vaak gezien als verlengstuk van de ouders. Respondenten geven aan dat zaakwaarnemers weinig waarde hechten aan een duale carrière. Daarom heeft een respondent het idee om ze meer te betrekken in het beleid, zodat zij ook een meer stimulerende rol gaan uitoefenen op spelers:

Manager algemene zaken: 'Ik zou heel graag willen samenwerken met zaakwaarnemers. Hier wordt altijd naar zaakwaarnemers gekeken als boeven, dat zijn rotzakken en achterbaks noem maar op. Maar zij willen ook het beste van de speler, maar dan vanuit een iets andere invalshoek. Maar als je ze meeneemt in het proces wat wij doen. Dan zal je niet iedere zaakwaarnemer meekrijgen in je verhaal, maar ook heel veel wel. En als je ze niet krijgt dan maak je ze deelgenoot van ons ontwikkelingsplan. En als ze daarin geloven gaan ze daarin ook mee om de jongens te stimuleren.'

Concretiseren van beleid. Enkele andere respondenten benoemen het verplichten van een studie of cursus als mogelijkheid. Zij stellen dat je – ook nadat de leerplicht stopt – als club kan uitdragen dat er verwacht wordt dat je ook een opleiding of cursus volgt naast het voetbal. Hier zijn echter de meningen over verdeeld en een groot gedeelte vindt dit de verantwoordelijkheid van de spelers en ouders. Wel blijkt meermaals uit de interviews dat er geen concreet beleid is op het gebied van duale carrière en dat het vooral op persoonlijke titel gebeurt. Het is een kans voor alle BVO's om concreet beleid te voeren met structurele activiteiten die kunnen bijdragen aan een duale carrière. Echter zegt een respondent dat dat lastig zal zijn, omdat iedereen zijn eigen aanpak gebruikt waar hij affiniteit mee heeft. Hij geeft aan dat er van bovenaf meer gestimuleerd en geïnspireerd kan worden om activiteiten te organiseren voor de bredere ontwikkeling van een speler.

Ondersteunende rol vanuit de KNVB. Tevens wordt in de interviews benoemd dat de rol van de KNVB vrij summier is op het gebied van duale carrière. Een aantal respondenten geven aan dat er meer ondersteuning van de KNVB kan zijn, zodat het thema duale carrière steeds meer gaat leven in het voetbal. Een Hoofd Jeugdopleiding gaf aan dat een presentatie bij de KNVB over duale carrière er weer voor ging zorgen dat zij het belang er steeds meer van in gingen zien. Dit laat zien welke sturende invloed de KNVB kan uitoefenen op clubs.

5.3.4 Conclusie

Deze paragraaf beschrijft de begeleiding op het gebied van een duale carrière en de mogelijkheden om het beleid te verbeteren. Uit de resultaten blijkt dat de BVO's een stimulerende rol innemen en ze competenties bij spelers verder willen ontwikkelen die kunnen bijdragen aan een duale carrière. Dit gebeurt voornamelijk op persoonlijke titel. Uit de resultaten blijkt dat twee clubs ouders proberen te betrekken in de gang van zaken. Daarnaast geven respondenten aan dat dat de begeleiding minder wordt naarmate spelers ouder worden en de leerplicht stopt. De lijntjes met scholen van vervolgoopleidingen (MBO en HBO) zijn minder kort dan bij de middelbare scholen en er

worden nauwelijks studiemogelijkheden aangeboden. De bovenstaande mogelijkheden zijn uit de interviews voortgekomen om het duale carrière beleid te verbeteren.

6. Analyse

In dit hoofdstuk zullen de resultaten worden geïnterpreteerd door ze te analyseren vanuit het theoretisch perspectief van Foucault. De data die zijn verkregen uit de interviews sluiten grotendeels aan op de vooraf gestelde hoofdvraag: *‘Welke betekenis geven betrokken actoren aan de duale carrière beleidsvoering van Betaald Voetbalorganisaties en welke mogelijkheden zien zij hierin?’*

6.1 Betekenissen die betrokkenen geven aan een duale carrière

Weick (1995) beschrijft dat er door middel van interactie invloed op elkaar uitgeoefend kan worden op de manier waarop zij betekenis aan iets geven. Verschillende actoren kunnen spelers beïnvloeden tijdens het creëren van hun eigen betekenis over het thema duale carrière. Echter hoeven deze individuen niet allemaal eenzelfde werkelijkheid te construeren. Binnen een organisatie kunnen meerdere waarheden bestaan, waardoor een individu ook invloed kan uitoefenen op de organisatie of omgeving (Weick, 1995). Op deze manier kunnen spelers beïnvloed worden door de omgeving waarin zij zich bevinden.

In het ATDE-model (zie paragraaf 3.5.5) beschrijft Henriksen (2010) dat de omgeving waarin een sporttalent zich bevindt, bestaat uit een privé, sport en sociaal domein. Uit de resultaten blijkt dat er verschillende betekenissen worden gegeven die zowel voor- en tegen een duale carrière zijn. Op basis van het ATDE-model van Henriksen (2010) zijn deze betekenissen samengevat in tabel 2.

Domein	Betrokken actoren	Betekenis voor DC	Betekenis tegen DC
Privé	- Ouders	- Goed voor ontwikkeling - Andere prikkels - Meer structuur - Vergroot sociale kring - Je blijft scherp - Voorbereid op maatschappelijke carrière	- Moeilijk te combineren - Opleiding heeft minder perspectief dan profvoetballer - Leidt tot mindere prestaties
Studie	- Studietoelators - Scholen - Topsportbegeleiders - Studiegenoten	- Goed voor ontwikkeling - Bredere oriëntatie - Meer structuur - vergroot sociale kring - Voorbereid op maatschappelijke carrière - Andere prikkels kan positief effect hebben	- Moeilijk te combineren naast voetbal
Sport	- Club - Bestuur - Hoofd Jeugdopleiding - Trainers - Teamgenoten - Rolmodellen - zaakwaarnemers	- Goed voor ontwikkeling - Bredere oriëntatie - Vergroot sociale kring - Meer structuur - Voorbereid op maatschappelijke carrière	- Sport heeft prioriteit - Nauwelijks/niet te combineren - Leidt tot mindere prestaties - Basisdiploma (havo/mbo) is voldoende - Opleiding verwerft geen status

Tabel 2. Betekenissen voor- en tegen een duale carrière.

6.1.1 Privédomein

De rol van de ouders kan gezien worden als cruciaal voor een eventuele keuze voor een duaal traject. Uit de literatuur blijkt dat de rol van ouders als faciliterend wordt gezien om een duale carrière te realiseren, waarbij ze betrokken zijn tijdens studiekeuzes en de focus ligt op het behalen van een diploma (Tekavc et al., 2015; Henriksen et al., 2020). Uit de resultaten blijkt echter dat de invloed van ouders sterk varieert. Het is onder andere afhankelijk van de gezinsachtergrond in hoeverre ouders waarde hechten aan een duale carrière. Zo blijkt dat hoger opgeleide ouders met een goede baan eerder zullen stimuleren voor een duale carrière nadat de leerplicht stopt, dan gezinnen uit achterstandswijken. Gezinnen uit achterstandswijken lijken een duidelijke voorkeur te hebben voor een mogelijke profcarrière als voetballer boven een schoolopleiding. Zij gaan hier naar handelen, omdat ze hier meer perspectief in zien. Dat de rol van de ouders varieert, komt overeen met het onderzoek van Debois et al (2015). Zij stellen dat er ook ouders zijn die nauwelijks geïnteresseerd zijn in de sport en het managen van een duale carrière overlaten aan hun kind zelf.

De betekenis die ouders geven aan een duale carrière kan ook beïnvloed worden. Zo blijkt uit de resultaten dat ouders er anders in staan als hun zoon al een contract heeft ondertekend. Respondenten geven aan dat een contract meer zekerheid geeft en dit er voor zorgt dat de noodzaak (vooralnog) minder is om door te studeren. De invloed van een contract kan daardoor ook een rol spelen in de keuze voor een vervolgopleiding. De resultaten tonen aan dat ouders een minder stimulerende rol op het gebied van onderwijs innemen, zodra hun kind een contract heeft bij de club.

6.1.2 Studiedomein

Naast de ouders hebben studietoelators ook een belangrijke rol voor een duale carrière. Uit de resultaten blijkt dat zij met name tot aan de leerplicht een stimulerende rol hebben. Zij komen zelf uit het onderwijs en bekijken het thema duale carrière vanuit een ander perspectief. Ze hebben door hun ervaringen uit het onderwijs een eigen werkelijkheid gecreëerd (Weick, 1995). Zij zien het belang van onderwijs en zien de gevolgen van het niet volgen van een opleiding. Uit de resultaten komt naar voren dat Betaald Voetbalorganisaties allerlei activiteiten organiseren om leerplichtige spelers te ondersteunen bij- en te stimuleren voor een duale carrière. Zo zijn BVO's samenwerkingen aangegaan met middelbare scholen, waarin bepaalde afspraken zijn gemaakt over de combinatie voetbal en school om zo goed gedrag te stimuleren. In de interviews wordt dit aangegeven als 'presteren op twee fronten'. Zelf proberen clubs ook een leeromgeving te creëren die lijkt op een schoolomgeving. Vervoorn (2015) stelt dat het van belang is om faciliteiten aan te bieden op de sportclub die lijken op de faciliteiten van het onderwijs, omdat zo een duale carrière gestimuleerd kan worden.

Daarnaast blijkt uit de resultaten dat clubs door middel van workshops verschillende competenties van leerplichtige spelers – zoals zelfregulatie, doelen stellen en plannen en organiseren – verder willen ontwikkelen om bij te kunnen dragen aan een duale carrière. De competenties die uit de resultaten naar voren zijn gekomen, komen overeen met de competenties die belangrijk worden geacht in het GEES-onderzoek. Deze competenties, zoals toewijding, doorzettingsvermogen, omgaan met stress en uitdagingen, vallen voornamelijk onder de noemer zelfregulatie (Defruyt et al., 2017).

Foucault (1977) benoemt dat disciplineren een vorm van macht is die ervoor zorgt dat spelers zich aanpassen aan de bestaande normen en hiernaar gaan handelen. Door de samenwerking met de scholen en de workshops die kunnen bijdragen om competenties verder te ontwikkelen, proberen de BVO's een duale carrière onder spelers te bewerkstelligen. De korte lijntjes tussen de studietoelators van de BVO's en middelbare scholen kunnen er voor zorgen dat leerplichtige spelers het gevoel krijgen dat ze continu in de gaten worden gehouden, zoals bij het Panopticon (Foucault, 1977). Hierdoor gaan spelers zich meer aanpassen aan de normen die BVO's stellen.

De resultaten tonen echter aan dat de studiebegeleiding minder wordt naarmate de leerplicht stopt. Een groot deel van de begeleiders geven aan een duale carrière belangrijk te vinden. Desalniettemin gaven voornamelijk spelers en ouders vaak aan dat ze vooral zelf op zoek moesten gaan naar vervolgopleidingen en er niet of nauwelijks studieopties of begeleiding werd geboden vanuit de club. Hieruit blijkt de paradox die heerst binnen BVO's; de resultaten tonen aan dat de clubs het belang van een duale carrière wel inzien, maar dat hier niet naar wordt gehandeld.

6.1.3 Sportdomein

In het sportdomein worden verschillende betekenissen gegeven op het gebied van een duale carrière. Diverse betrokken actoren kunnen via deze betekenissen invloed uitoefenen op keuzes van spelers.

Bestuur. Verschillende actoren (Hoofd Jeugdopleiding en trainers) zien het belang van een duale carrière en stimuleren voor onderwijs gedurende dat spelers leerplichtig zijn. Deze betekenis die ze aan een duale carrière geven, verandert zodra de leerplicht stopt; sport wordt steeds meer op één gezet en onderwijs wordt gezien als minder belangrijk. Uit de resultaten blijkt dat de mensen die posities van bovenaf bekleden (directie, management en hoofdtrainers) nauwelijks waarde hechten aan een duale carrière en uitsluitend gefocust zijn op de sportprestaties. Zij kunnen uitdragen dat onderwijs minder belangrijk is dan voetbal en dat de volledig focus moet liggen op voetbal, omdat dat prioriteit geniet. Doordat zij deze norm hanteren, kunnen spelers zich hieraan gaan conformeren.

Zaakwaarnemers. Uit de resultaten blijkt dat ook zaakwaarnemers over het algemeen niet of nauwelijks waarde hechten aan een duale carrière. Er wordt aangegeven dat zij prioriteit aan de sportprestaties geven, omdat zij daar zelf ook hun winst uit kunnen halen.

Trainers. Trainers kunnen misschien wel gezien worden als de belangrijkste actor, omdat spelers voor hun vaak twee stapjes extra willen zetten en zij ook een voorbeeldfunctie hebben. Overeenkomend met de literatuur blijkt uit de resultaten dat het belangrijk is om een andere benadering en aanpak per individu te hanteren. Ieder individu is anders. Pink et al. (2014) stellen dat het belangrijk is verschillen tussen spelers te herkennen, daarop in te spelen en je als trainer daarop aan te passen. De resultaten tonen aan dat trainers met een verleden als profvoetballer minder snel zullen stimuleren voor een duale carrière. Zij hebben grotendeels niet verder gestudeerd en desalniettemin de top gehaald. Volgens Weick et al. (2005) hebben zij op basis van hun eigen ervaringen een bepaalde werkelijkheid geconstrueerd over het thema duale carrière, wat over het algemeen is dat geen volledige focus op voetbal kan leiden tot mindere prestaties. Dit dragen zij dan ook over aan de spelers, waardoor ze minder snel voor een duale carrière zullen kiezen.

Teamgenoten. Uit de interviews blijkt dat er tevens sprake kan zijn van groepsdruk en spelers zich aan elkaar op kunnen trekken, omdat ze anders als het 'zwarte schaap' gezien worden die anders doet dan de rest. Foucault (1977) noemt dit docile bodies. De volgzame lichamen conformeren zich naar de normen en waarden die BVO's stellen en worden op deze manier gedisciplineerd. Echter blijkt uit de resultaten dat teamgenoten ook een negatieve invloed op elkaar kunnen hebben met betrekking tot een duale carrière. Zo gaf een respondent aan dat teamgenoten het als 'gay' kunnen zien als een speler verder gaat studeren en niet volledig focust op voetbal. De sociale norm kan er ook voor zorgen dat de desbetreffende speler zich conformeert naar de norm die zijn teamgenoten stellen, wat over het algemeen een volledige focus op voetbal is. Er wordt door spelers onderling veel naar elkaar gekeken en hierdoor kunnen zij ook gelden als bewakers van het Panopticon (Foucault, 1977).

Rolmodellen. Naast de invloed die de betrokken actoren kunnen uitoefenen op een speler, kunnen profvoetballers via onder andere sociale media ook een bepaalde (onbewuste) invloed uitoefenen. Uit de resultaten blijkt dat profvoetballers een voorbeeldfunctie hebben voor jeugdspelers en gelden als rolmodel. Een kijkje in hun dagelijkse leven via sociale media, zoals bijvoorbeeld het rijden in dure auto's of het hebben van dure kleding, kan jeugdspelers beïnvloeden en daardoor gezien worden als belangrijke norm voor hoe profvoetballers moeten leven. Uit de literatuur blijkt dat sociale media invloed kan uitoefenen op het gedrag van mensen en dus de samenleving (Filo, Lock & Karg, 2015).

6.2 Centralere rol discourses nadat de leerplicht stopt

De verschillende betekenissen die betrokken actoren geven aan een duale carrière leiden tot een dominante veronderstelling (Foucault, 1976). De resultaten tonen aan dat er binnen BVO's verschillende discourses heersen op het gebied van een duale carrière.

6.2.2 Prestatiediscours

Spelers worden, naarmate ze ouder worden, meer gereguleerd naar het niet hebben van een duale carrière dan het wel hebben. Dit kan twee redenen hebben: enerzijds, zo blijkt uit de resultaten, omdat de clubs spelers willen opleiden naar zelfstandigheid en dus moeten spelers zelf oplossingen bedenken. De clubs bieden nauwelijks studiemogelijkheden aan, zodra de leerplicht stopt. Anderzijds omdat spelers vanaf de 18-jarige leeftijd vaak bij het onder-19 team of het Jong team zit en hier voetbal steeds meer op één komt te staan. De trainingsprogramma's zijn gevarieerd of liggen vaak parallel tegenover het schema van het eerste elftal. Uit de interviews blijkt dat de verschillende respondenten voetbal dan als prioriteit zien. Daarnaast zien ze het als fulltime baan en stellen ze dat een vervolgopleiding naast voetbal nauwelijks te combineren is, vanwege de hoeveelheid tijd die in de sport moet worden gestoken.

Er heest nog regelmatig het prestatiediscours onder trainers, spelers en directie/managementleden, wat luidt dat voetbal niet te combineren is met studie (vervolgopleiding), als je tot werkelijke sportprestaties wilt komen. Dit discours belemmert momenteel nog het realiseren van een duale carrière. Als trainers, studietoördinatoren of Hoofd Jeugdopleidingen dit aangeven aan spelers, zullen zij hier ook eerder naar gaan handelen. Foucault (1976) stelt dat een discours is geladen met macht; het omvat regels, normen en waarden. Via discourses kan het menselijk gedrag gereguleerd worden. Via het prestatiediscours wordt er indirect macht uitgeoefend; spelers moeten zich focussen op één van de twee zaken, omdat het anders tijd-technisch gezien niet te redden valt. Uit de resultaten blijkt dat spelers over het algemeen vaak willen kiezen voor een tussenjaar, zodra ze hun middelbare schooldiploma hebben en de leerplicht stopt. Ze kiezen ervoor om een jaar niet te studeren en zich volledig op voetbal te focussen. Clubs stemmen hier vrij snel mee in, mede door het dominante discours wat luidt dat het nauwelijks te combineren valt.

Daarnaast tonen de resultaten aan dat er nog regelmatig een prestatiediscours heerst, waarin mensen denken dat een volledige focus op voetbal leidt tot betere prestaties. Voetbal geniet de prioriteit en er wordt van bovenaf weinig waarde gehecht aan een duale carrière. Directie, het managementteam en hoofdtrainers kunnen gezien worden als bewakers van het Voetbal-panopticon. Volgens Foucault (1976) werken de heersende discourses in op individuen en bepaalt het de structuren van het denken. Op deze manier kunnen directie/managementleden of hoofdtrainers er voor zorgen dat spelers zich gaan conformeren naar de norm die zij stellen, wat over het algemeen is dat spelers zich voor 100% focussen op de sport in plaats van een duale carrière.

6.2.3 Statusdiscours

Naast het prestatiediscours heerst er ook een statusdiscours in het voetbal. Verschillende respondenten gaven in de interviews aan dat spelers dure materialen zien als een statussymbool en

hiermee kunnen uiten dat ze profvoetballer zijn. Het statusdiscours, dat wil zeggen de normen en waarden die gelden voor de manier waarop je binnen het topvoetbal status kunt verwerven, bestaat voor spelers uit het kunnen pronken met dure materialen (auto's, dure kleding en horloges) en uit het aanzien dat ze verwerven als topspeler. Deze status kan alleen verworven worden door te presteren en niet door het afronden van een opleiding.

Volgens Foucault (1976) zouden deze discoursen gevormd worden door de dominante 'elite' groep, in dit geval de profvoetballers. Uit de resultaten blijkt dat vanaf het moment dat spelers een contract tekenen, zij al denken bijna profvoetballer te zijn. Zij gaan dure materialen kopen, zodat ook zij status genereren. Jeugdspelers hebben vervolgens de neiging zich te gaan conformeren naar de norm die profvoetballers stellen. Daarnaast blijkt uit de resultaten dat onderwijs nog steeds geen groot item is in de voetballerij. Over het algemeen wordt studie niet gezien als statussymbool, maar eerder als 'gay'. Wel stellen verschillende respondenten dat het van invloed zou zijn op spelers, als profvoetballers foto's of video's posten op sociale media waarin ze in de studieboeken zitten. Hier komt de indirecte macht naar voren die profvoetballers hebben op jeugdspelers. Zij creëren een dominante cultuur en kunnen jeugdspelers mogelijk beïnvloeden hoe profvoetballers zich zouden 'moeten' gedragen (Foucault, 1977).

6.2.4 Aanvulling op bestaand onderzoek

Dit onderzoek toont aan dat de leerplicht een belangrijke rol speelt in de dominante norm van een duale carrière. Zodra de leerplicht stopt, geven betrokken actoren een andere betekenis aan een duale carrière en wordt de verantwoordelijkheid meer verschoven naar de speler zelf. Doordat verschillende betrokkenen binnen BVO's een andere betekenis geven aan een duale carrière, is het ingewikkeld om eenduidig beleid te voeren. De betekenissen die betrokken actoren geven aan een duale carrière leiden tot dominante discoursen. Uit de resultaten blijkt dat er met name twee discoursen heersen: het statusdiscours en het prestatiediscours. Samen vormen deze discoursen een dominant discours in het topvoetbal. Foucault (1976) stelt dat er via deze discoursen macht wordt uitgeoefend op spelers en zij zich conformeren aan de gestelde normen. Zolang deze discoursen blijven heersen, zal het gecompliceerd zijn om daadwerkelijk verandering te managen en om verdere progressie te boeken op het gebied van een duale carrière.

De studie die in dit onderzoek is uitgevoerd vormt een aanvulling op de bestaande literatuur rondom de organisatie van een duale carrière bij sportclubs en de rol van de omgeving. Eerder onderzoek toont voornamelijk aan wat de voordelen zijn van een duale carrière met betrekking tot de stap richting een maatschappelijke carrière. Daarnaast is er in het GEES-onderzoek onderzocht wat de benodigde competenties zijn die topsporters en begeleiders moeten bezitten om een duale carrière te realiseren. In dit onderzoek is verder ingegaan op de theorie van Henriksen (2010), die de rol van de omgeving beschrijft waarin een sporttalent zich bevindt. In dit onderzoek is de rol van verschillende betrokken actoren in kaart gebracht en worden de betekenissen die zij geven aan een duale carrière uitgelicht. Er wordt kenbaar gemaakt dat betrokken actoren steeds meer het belang zien van een duale carrière, maar hier nog niet concreet en structureel naar handelen vanwege onder andere de status die het presteren in de sport met zich meebrengt. Dit onderzoek toont – in tegenstelling tot andere onderzoeken – aan hoe heersende discoursen gevormd worden binnen BVO's en hoe alle betrokken actoren bijdragen aan de dominante ideeën over normen en waarden in het topvoetbal.

6.3 Reflectie op het onderzoek

Reflecterend op het onderzoek zijn er een aantal punten die als gebreken kunnen worden ervaren wat betreft de kwaliteit van het onderzoek.

Allereerst zijn in dit onderzoek geen zaakwaarnemers geïnterviewd. Deze actor kwam echter wel veelvuldig terug in het onderzoek. De respondenten benoemen dat zaakwaarnemers geen waarde hechten aan een duale carrière, maar het zou interessant zijn om uit te kunnen lichten welke betekenis zaakwaarnemers zelf geven aan het thema duale carrière en hoe je ze meer zou kunnen betrekken rondom dit thema. Nu is dit voornamelijk gebaseerd op wat andere respondenten zeggen over zaakwaarnemers.

De respondenten die hebben deelgenomen aan het onderzoek zijn gekozen door een contactpersoon vanuit de club. Hierdoor kon diegene respondenten kiezen die veel of weinig affiniteit hebben met een duale carrière. Hier zijn echter afspraken over gemaakt met de contactpersonen om een zo divers mogelijke groep respondenten samen te stellen die verschillende betekenissen geven aan een duale carrière. Helaas hebben hier niet alle vooraf samengestelde respondenten aan deelgenomen.

Vanwege de coronamaatregelen zijn de interviews digitaal afgenomen in plaats van interviews op locatie. Enerzijds heeft dit voordelen met zich meegebracht, omdat er nauwelijks externe prikkels waren en één-op-één interviews makkelijker te organiseren waren. Anderzijds zou de onderzoeker – als hij op locatie interviews kon afnemen – een beter beeld kunnen krijgen van de gang van zaken en de randvoorwaarden die van invloed kunnen zijn voor een duale carrière. Er is nu voornamelijk uitgegaan van de ervaringen die respondenten benoemen in de interviews, maar als de onderzoeker meerdere keren op het trainingscomplex was geweest, kon hij de benoemde factoren ook zelf ervaren en observeren.

Daarnaast verliep het contact met de Betaald Voetbalorganisaties niet altijd even vlot. Gedurende de periode in april werden de coronamaatregelen steeds soepeler en kregen de clubs weer andere prioriteiten – zoals het organiseren van de herstart van de trainingen – boven het onderzoek. Hierdoor waren de clubs moeilijker bereikbaar, waardoor contactmomenten minder werden en er pas in een later stadium ingestemd werd met deelname aan het onderzoek. Tevens werd het moeilijker om focusgroepen in te plannen.

Vanwege de hoeveelheid tijd die eroverheen ging is er besloten om bij de overige twee BVO's individuele interviews af te nemen in plaats van focusgroepen. Hierdoor werden uiteindelijk maar twee ouders geïnterviewd in plaats van zes. Ook is er vanwege tijd-technische redenen voor gekozen om bij één BVO alleen interviews af te nemen bij de Hoofd Jeugdopleiding en de studietoelichting. De vraag is of dit een concrete weerspiegeling geeft van de beleidsvoering van deze BVO en de betekenissen die verschillende actoren er aan geven. Deze keuze is echter gemaakt nadat de onderzoeker vastgesteld had dat hij voldoende rijke data had voor het onderzoek.

Tot slot heeft het geschetste theoretisch kader mij tot nieuwe inzichten gebracht omtrent duale carrière. Door middel van een discours-analyse zijn verschillende betekenissen die respondenten geven aan een duale carrière geïnterpreteerd. Hierdoor zijn discourses achterhaald die heersen binnen het voetbal en die begrijpelijk maken dat duale carrière nog altijd een ingewikkeld thema is binnen Betaald Voetbalorganisaties.

7. Conclusie en aanbevelingen

De centrale hoofdvraag binnen dit onderzoek luidt: *‘Welke betekenis geven betrokken actoren aan de duale carrière beleidsvoering van Betaald Voetbalorganisaties en welke mogelijkheden zien zij hierin?’*

Allereerst zullen de deelvragen beantwoord worden die bijdragen aan de beantwoording van de hoofdvraag. Deze deelvragen zijn deels beantwoord in de resultaten.

1. Welke betekenis geven betrokken actoren binnen Betaald Voetbalorganisaties aan een duale carrière en welke uitdagingen brengt dit met zich mee?

Verschillende betrokken actoren geven een eigen betekenis aan het thema duale carrière. Deze vraag is niet eenduidig te beantwoorden. Uit de resultaten blijkt dat deze betekenis verandert, zodra de leerplicht stopt. Dan wordt er steeds meer prioriteit gegeven aan de sport. Uit het onderzoek zijn verschillende uitdagingen naar voren gekomen die er voor zorgen dat weinig spelers een duale carrière hebben. Dit heeft er ten eerste mee te maken dat de verantwoordelijkheid bij spelers zelf gelegd wordt en ze veel initiatief moeten nemen om een duale carrière te kunnen volgen. Dit onderzoek toont aan dat veel spelers daar niet voldoende intrinsiek gemotiveerd voor zijn. De droom om profvoetballer te worden, gaat hen voor alles. Door de tunnelvisie die zij hebben ten aanzien van hun eigen voetbalcarrière, denken zij vooral op korte termijn en denken ze niet na over wat er na hun voetbalcarrière kan gebeuren, voor het geval ze geen profvoetballer worden.

Ten tweede blijkt uit de resultaten dat de visie van bovenaf (directie, management, hoofdtrainer) valt of staat in het belang van het eerste elftal. Sport wordt gezien als prioriteit en er wordt – als spelers de leeftijd van 18 jaar bereiken en de leerplicht stopt – van bovenaf nauwelijks aandacht besteed aan het volgen van een opleiding. Uit de resultaten blijkt dat het beleid van een club meer gericht zou moeten zijn op een duale carrière, voordat dit door spelers wordt opgepakt. Tot slot heersen er verschillende discoursen binnen Betaald Voetbalorganisaties die er voor zorgen dat spelers eerder kiezen om geen duale carrière te hebben. Dit wordt verder toegelicht in de derde deelvraag.

2. Welke actoren spelen een rol en welke rol hebben zij ten aanzien van een duale carrière?

Uit het onderzoek blijkt dat de omgeving waarin een talent zich bevindt van onschatbare waarde is voor het al of niet volgen van een duale carrière. Diverse betrokken actoren, zoals Hoofd Jeugdopleidingen, studietoelagen, trainers, ouders, zaakwaarnemers en teamgenoten kunnen spelers beïnvloeden bij het maken van keuzes voor een duale carrière. Uit de resultaten blijkt dat de rol van deze actoren varieert per individu. Verschillende actoren geven hun eigen betekenis aan een duale carrière en op basis daarvan proberen zij een speler te beïnvloeden. Zo blijkt uit de resultaten dat hoogopgeleide ouders spelers meer stimuleren tot het volgen van een duaal traject dan ouders die uit een sociale achterstandswijk komen. Daarnaast heeft een trainer met een pedagogische achtergrond een meer stimulerende rol dan een trainer die oud-profvoetballer is. Toch blijken trainers met een pedagogische achtergrond vooral in de jongere jeugd (<15 jaar) te zitten.

Verder blijkt dat zaakwaarnemers vooral een ontmoedigende rol spelen op het gebied van een duale carrière, vanwege hun eigenbelang. Voornamelijk studietoelagen worden gezien als een belangrijke actor voor het realiseren van een duale carrière, zo blijkt uit de resultaten.

Geconcludeerd kan worden dat de sociale omgeving waarin een talent zich bevindt een grote rol kan spelen binnen keuzes voor een duale carrière.

3. *Hoe worden heersende discourses gevormd bij Betaald Voetbalorganisaties en wat heeft dit tot gevolg?*

Uit de resultaten en discussie blijkt dat met name een prestatiediscours en een statusdiscours een belangrijke rol spelen binnen BVO's. Samen vormen zij een belangrijk onderdeel van een topsportdiscours. Deze discourses zijn gevormd door aannames van betrokken actoren over de combinatie van voetbal en onderwijs. Veel trainers, Hoofd Jeugdopleidingen of technische directeurs komen zelf uit het voetbal. Zij hebben ervaren wat je moet doen en laten om te slagen in het voetbal. Uit de resultaten blijkt dat er vanuit bovenaf prioriteit wordt gegeven aan voetbal en er weinig waarde wordt gehecht aan een duale carrière. De resultaten tonen aan dat trainers en spelers denken dat het niet volledig focussen op voetbal ten koste kan gaan van de kwaliteit van de sportprestaties. Daarnaast benoemen verschillende respondenten dat voetbal en onderwijs niet of nauwelijks te combineren valt. Hierdoor gaan spelers zich conformeren naar deze norm, waardoor zij minder snel zullen kiezen voor een duale carrière.

Daarnaast blijkt uit de resultaten dat jeugdspelers profvoetballers zien als rolmodellen. Er zijn nauwelijks rolmodellen in het voetbal die een succesvolle duale carrière hebben. In de resultaten wordt aangegeven dat profvoetballer zijn samengaat met statussymbolen, zoals het rijden van dure auto's en het beschikken over dure materialen. Het afronden van een opleiding zien zij niet direct als statussymbool. Dit statusdiscours kan leiden tot een mindere realiteitszin en een tunnelvisie op voetbal, waardoor duale carrière minder belangrijk wordt geacht onder spelers. Geconcludeerd kan worden dat de heersende discourses er voor zorgen dat spelers eerder gereguleerd worden om geen duale carrière te hebben.

4. *Wat voor begeleiding bieden Betaald Voetbalorganisaties op het gebied van duale carrière en hoe zou dit volgens betrokkenen verbeterd kunnen worden?*

Uit de resultaten blijkt dat de BVO's verschillende activiteiten organiseren om een duale carrière te stimuleren onder spelers, maar dat dit voornamelijk gebeurt onder leerplichtige spelers. Allereerst proberen clubs een duale carrière te realiseren door samenwerkingen aan te gaan met scholen. Door onderlinge afspraken te maken proberen clubs er voor te zorgen dat spelers ook op school presteren. Daarnaast worden spelers door de studietoelators begeleid tijdens transitie binnen voornamelijk de middelbare school. De resultaten tonen aan dat de BVO's goed contact hebben met de middelbare scholen en ze op zoek gaan naar de beste oplossingen voor de spelers. Met de vervolgoopleidingen is er minder samenwerking. Daarnaast gaven respondenten aan dat het belangrijk is om op de club faciliteiten aan te bieden die dicht in de buurt komen bij de educatieve faciliteiten en zo een optimale leeromgeving te creëren. Enkele respondenten gaven daarbij aan dat het nog verder ontwikkeld kon worden. Verder blijkt uit de resultaten dat BVO's competenties verder proberen te ontwikkelen onder spelers, die kunnen bijdragen aan het realiseren van een duale carrière. Dit gebeurt onder andere via workshops, zoals doelen stellen en plannen en organiseren.

De meeste respondenten gaven aan dat de club een gematigd stimulerende rol heeft voor een duale carrière. Dit gebeurt tot op zekere hoogte; spelers en ouders geven aan dat de begeleiding minder wordt naarmate spelers de 18-jarige leeftijd naderen/passeren. Daarbij geven respondenten aan dat dit juist een belangrijke leeftijd is, omdat de leerplicht dan stopt en spelers voor de keuze komen te staan om een vervolgoopleiding te gaan doen of om de focus volledig te leggen op voetbal. Het zelf uitzoeken voor een vervolgoopleiding naast het voetbal kan als een drempel worden ervaren voor spelers. De resultaten tonen aan dat spelers eerder voor een duale carrière zullen kiezen, wanneer er 'kant en klare' studiemogelijkheden worden geboden vanuit de club. Geconcludeerd kan worden dat

spelers die niet meer leerplichtig zijn, vooral worden begeleid op sporttechnisch vlak en ze nauwelijks voorbereid worden op een maatschappelijke carrière na(ast) het voetbal.

5. *Hoe verloopt het proces als je uitgeselecteerd wordt en hoe is de nazorg bij drop-outs?*

Door middel van een POP (persoonlijk ontwikkelingsplan) en evaluatiegesprekken worden spelers voorbereid op wat er komen gaat tijdens hun voetbalcarrière. Respondenten gaven aan dat spelers van te voren al weten of ze uitgeselecteerd worden. Er wordt voor de desbetreffende speler geprobeerd een nieuwe club te vinden waar hij terecht kan. Uit de resultaten blijkt dat de nazorg, zodra iemand uitgeselecteerd wordt, voornamelijk op persoonlijke titel gebeurt. Er zijn af en toe nog contactmomenten nadat iemand uitgeselecteerd wordt; een trainer of studietoelichting neemt eens in de zoveel tijd contact met de speler op. Uit de resultaten blijkt dat dit echter niet structureel gebeurt. Er wordt aangegeven dat er op maatschappelijk vlak geen nazorg is, omdat er aan oudspelers geen rendement meer kan worden gehaald. Wel zijn de clubs bereid om (oud)-spelers te faciliteren en begeleiden tijdens een trainerscursus. Dit gebeurt omdat ze dan nog van waarde kunnen zijn voor de club.

De hoofdvraag luidt: *Welke betekenis geven betrokken actoren aan de duale carrière beleidsvoering van Betaald Voetbalorganisaties en welke mogelijkheden zien zij hierin?*

Bovenstaande vraag valt op basis van de onderzoeksresultaten niet eenduidig te beantwoorden, omdat betekenisgeving juist verschillende inzichten toont hoe betrokkenen het duale carrière beleid van Betaald Voetbalorganisaties ervaren. Duale carrière is een thema wat nog in ontwikkeling is bij Betaald Voetbalorganisaties en wat steeds meer begint te leven. Over het algemeen komt naar voren dat de begeleiding omtrent duale carrière tot op zekere hoogte goed is. De meeste actoren geven aan dat de begeleiding tijdens transitie binnen sport en studie goed is en er nauwe samenwerkingen zijn met middelbare scholen. Hierbij wordt aangekaart dat studie natuurlijk belangrijk is, omdat spelers leerplichtig zijn en het overheidsbeleid is. Echter blijkt uit de resultaten dat de begeleiding minder wordt naarmate de spelers ouder worden en ze niet meer leerplichtig zijn, terwijl een duale carrière dan pas echt gaat spelen. Betrokken actoren geven aan dat er weinig mogelijkheden worden aangeboden als spelers voor de keuze komen te staan om een vervolgopleiding te gaan doen. Daarnaast zijn er nauwelijks samenwerkingen met vervolgopleidingen. Geconcludeerd kan worden dat Betaald Voetbalorganisaties gedurende deze fase (nog) niet erg daadkrachtig zijn in het stimuleren van een duale carrière. Ze zien er weliswaar de voordelen van in en willen dat je een opleiding volgt naast het voetbal, maar bieden hier tegelijkertijd weinig mogelijkheden en begeleiding voor. Er kan geconcludeerd worden dat clubs een gematigd stimulerende rol hebben en er voornamelijk begeleiding is tot aan de leerplicht, maar dat het daarna aan de spelers zelf is. Hierdoor worden spelers eerder ontmoedigd dan aangemoedigd voor een duale carrière.

Zodra de leerplicht stopt en spelers in hogere elftallen komen, wordt er steeds meer gefocust op voetbal. Door het visie van bovenaf en het heersende prestatiediscours wordt voornamelijk de prioriteit gegeven aan voetbal. Hierdoor wordt de norm uitgedragen dat alles in het teken staat van het behalen van het eerste elftal. Onderwijs ziet men als ondergeschikt aan de sportprestaties. Uit het onderzoek blijkt dat er geen concreet beleid gevoerd wordt, waarin structurele activiteiten georganiseerd worden die kunnen bijdragen aan een duale carrière. Verschillende betrokken actoren geven een andere betekenis aan een duale carrière en hebben er een andere affiniteit mee. Hierdoor worden spelers vooralsnog vooral op persoonlijke titel (Hoofd Jeugdopleiding, studietoelichting of ouders) gestimuleerd voor een duale carrière. Als er van bovenaf geen visie is op het gebied van duale carrière en medewerkers hier niet voor worden geïnspireerd en gestimuleerd, wordt het lastig om concreet beleid te voeren waarin spelers gestimuleerd en begeleid worden voor een duale

carrière. Geconcludeerd kan worden dat het dominante prestatiediscours, wat heerst zodra de leerplicht stopt, spelers eerder reguleert naar het niet hebben van een duale carrière. Dit zorgt er voor dat het thema vooralsnog niet helemaal zijn intrede heeft gedaan in de voetbalwereld. Betaald Voetbalorganisaties zien steeds meer het belang van een duale carrière, maar handelen hier niet naar. Het wordt nog te veel gezien als 'iets dat moet', in plaats van dat ze het zien als een kans. Tot slot kan de vraag gesteld worden of BVO's de capaciteit en expertise bezitten om spelers daadwerkelijk te begeleiden in hun duale carrière, nadat ze niet meer leerplichtig zijn.

7.1 Aanbevelingen

In deze paragraaf zullen de mogelijkheden – die onder andere zijn voortgekomen uit het onderzoek – worden besproken om het duale carrière beleid van Betaald Voetbalorganisaties te verbeteren. Er zal stilgestaan worden bij praktische aanbevelingen en aanbevelingen voor vervolgonderzoek.

7.1.1 Praktische aanbevelingen

Deze praktische aanbevelingen komen voort uit de resultaten en kunnen bijdragen aan het verder ontwikkelen van de duale carrière beleidsvoering.

Aanbieden (digitale) studiemogelijkheden. Uit het onderzoek blijkt dat spelers gebreken hebben ervaren in de begeleiding op het moment zij voor de keuze kwamen te staan om een vervolgopleiding te gaan doen. Op basis van deze bevinding is het aan te bevelen om verschillende (digitale) 'kant en klare' studiemogelijkheden te bieden aan de spelers, zodat zij zelf geen research meer hoeven te doen. Dit kan door per individu te inventariseren waar de interesses liggen en op basis daarvan een soort wensenlijst te maken. Het is tevens aan te bevelen om met meer vervolgopleidingen samenwerkingen aan te gaan, om zo meer aanbod te creëren voor spelers. Clubs zouden hiervoor aan kunnen kloppen bij FLOT-scholen. In het actieplan FLOT (Flexibel Onderwijs en Topsport) zijn afspraken met hoger onderwijs gemaakt om studerende topsporters zodanig te begeleiden dat het mogelijk is om je te ontwikkelen op het gebied van sport en studie (NOC*NSF, 2013). Hierbij is het aan te raden om ook onderdelen of bepaalde vakken van een opleiding aan te bieden, zodat de drempel voor spelers lager wordt en zij zich toch op andere vlakken naast voetbal kunnen ontwikkelen.

Concreet beleid voeren. Uit het onderzoek blijkt dat het thema duale carrière afhankelijk is van bovenaf en er voornamelijk wordt gestimuleerd op persoonlijke titel. Het is aan te bevelen om concreet top-down duale carrière beleid te voeren met daarin structurele activiteiten (bijvoorbeeld meeloopuren) die kunnen bijdragen aan het stimuleren van een duale carrière. Deze activiteiten moeten proactief bijdragen om de realiteitszin van spelers te vergroten en om het belang van een duale carrière te erkennen. Er zal dan wel een duidelijke visie van bovenaf moeten zijn. Daarnaast is het aan te bevelen om mensen binnen de club expliciet verantwoordelijk te maken voor het thema duale carrière. Dit zou kunnen in samenwerking met een lifestyle-coach en/of carrièrebegeleider. De kanttekening kan echter gemaakt worden dat zolang het prestatiediscours heerst binnen BVO's, er weinig draagvlak zal zijn.

Actoren betrekken in het beleid. Daarnaast blijkt uit de resultaten dat via ouderadviesgroepen ouders worden betrokken in de gang van zaken. Echter geven respondenten aan dat dit in de praktijk niet altijd even goed werkt en structureel gebeurt. Daarnaast kunnen zaakwaarnemers gezien worden als verlengstuk van de ouders. De omgeving waarin een talent zich bevindt is van onschatbare waarde. Hierom is het belangrijk dat betrokken actoren meer onderlinge overeenstemming bereiken. Het is aan te bevelen om ouders en zaakwaarnemers te betrekken in het beleid en ze onderdeel te maken van het ontwikkelingsplan. Hierdoor zou men meer draagvlak

kunnen creëren voor het thema duale carrière en heeft men meer stootkracht om spelers te stimuleren voor een duale carrière.

Handen ineen slaan met KNVB en clubs. Duale carrière is een wereldwijd fenomeen wat moeilijk te realiseren valt voor een topsporter. Alle BVO's zullen hierin dezelfde problemen ervaren. Het is aan te bevelen om de handen ineen te slaan en meer bij elkaar – maar ook bij buitenlandse clubs – te gaan benchmarken om het thema duale carrière verder te ontwikkelen binnen de sport. Het is aan te bevelen aan de KNVB om een sturende rol in te nemen voor het thema duale carrière en clubs meer te ondersteunen waar zij dat nodig achten. Hierbij is het onder andere aan te bevelen om duale carrière een belangrijker onderdeel te maken van de KNVB-trainersopleidingen, zodat het meer gaat leven onder trainers en ook zij er meer waarde aan gaan hechten. Ook hierbij kan de kanttekening geplaatst worden of daar vanwege het heersende prestatiediscours draagvlak voor zal zijn.

7.1.2 Aanbevelingen voor vervolgonderzoek

De aanbeveling voor vervolgonderzoek is voortgekomen uit tekortkomingen van het onderzoek en uit aanbevelingen die zijn benoemd in de resultaten.

Uit de resultaten blijkt dat meerdere respondenten aangeven dat duale carrière pas succesvol kan worden als het een groter thema wordt in het voetbal. Zij geven aan dat er nog weinig voorbeelden zijn in het voetbal van spelers die een duale carrière hebben. Daarnaast tonen de resultaten aan dat de motivatie een probleem vormt binnen duale carrière, omdat veel spelers en trainers er van overtuigd zijn dat alleen volledige focus op voetbal kan leiden tot topprestaties en dat een duale carrière dit eerder belemmert. De invloed van een duale carrière op de sportprestaties is in dit onderzoek niet onderzocht. Hieruit is de volgende aanbeveling gekomen voor vervolgonderzoek:

De invloed van duale carrière op sportprestaties. Over het algemeen heerst het prestatiediscours binnen betrokken actoren van BVO's dat een volledige focus op voetbal leidt tot betere prestaties. Het is aan te bevelen om vervolgonderzoek te doen naar de daadwerkelijke invloed van een duale carrière op de sportprestaties. Hierdoor is te achterhalen of een ontwikkeling op meerdere facetten ook kan bijdragen aan prestaties in het veld, waardoor het thema duale carrière meer erkenning en stootkracht kan krijgen binnen de sport.

Literatuurlijst

Alfermann, D., Stambulova, N., & Zemaityte, A. (2004). *Reactions to sport career termination: A cross-cultural comparison of German, Lithuanian, and Russian athletes*. *Psychology of Sport and Exercise*, 5 (1), 61-75.

Aquilina, D. (2013). *A study of the relationship between elite athletes' educational development and sporting performance*. *The International Journal of the History of Sport*, 30(4), 374-392.

Boeije, H. (2010). *Analysis in qualitative research*. In: *Doing qualitative analysis* (pp. 93-121). Thousand Oaks: Sage Publications.

Bronfenbrenner, U. (1994). *Ecological models of human development*. In: P.L Peterson, E. Baker & B. McGaw (Eds.), *International Encyclopedia of Education* (pp. 1643-1647). Oxford: Elsevier.

Brown, D. J., Fletcher, D., Henry, I., Borrie, A., Emmett, J., Buzza, A., & Wombwell, S. (2015). *A British university case study of the transitional experiences of student-athletes*. *Psychology of Sport and Exercise*, 21, 78-90.

Debois, N., Ledon, A., & Wylleman, P. (2015). *A lifespan perspective on the dual career of elite male athletes*. *Psychology of Sport and Exercise*. 21, 15-26.

Defruyt, S., De Brandt, K., & Wylleman, P. (2017). *GEES Handbook for Dual Career Support Providers (DCSPs)*. Geraadpleegd via https://kics.sport.vlaanderen/topsport/Documents/170301_GEES_Handbook_for_dual_career_support_providers.pdf (2019, 8 december).

Elling, A., Reijgersberg, N., Hakkers, S., & Koolmees, R.A.H. (2014). *Een kwetsbare balans: talentcoaches en andere CTO-actoren over pedagogisch verantwoorde talentontwikkeling*. Utrecht: Mulier Instituut.

Filo, K., Lock, D., & Karg, A. (2015). *Sport and social media research: A review*. *Sport Management Review*, 18(2), 166–181.

Fortunato, V., & Marchant, D. (1999). *Forced Retirement From Elite Football In Australia*. *Journal of Personal and Interpersonal Loss*, 4 (3), 269 – 280.

Foucault, M. (1976). *The Archaeology of Knowledge & The Discourse on Language*, translated by A.M. Sheridan Smith, New York: Harper and Row.

Foucault, M. (1977). *Discipline & Punish: The Birth of the Prison*, translated by Alan Sheridan Smith, New York: Pantheon Books.

Foucault, M., Martin, L. H., Gutman, H., & Hutton, P. H. (1988). *Technologies of the self: A seminar with Michel Foucault*. Amherst: University of Massachusetts Press.

Geranosova, K., & Ronkainen, N. (2015). *The Experience of Dual Career through Slovak Athletes' Eyes*. *Physical Culture and Sport. Studies and Research*, 66(1), 53-64.

Guttman, A. (1978) *From ritual to record*. The nature of modern sports. New York: Columbia University Press.

Hakkers, S. (2019). *How can sport clubs support a talent's dual career? Guidebook of best practices in dual career*. Geraadpleegd via

http://www.icdc.eu/documentacio/20190414_Final_ICDC_guidebook_best_practices.pdf (2019, 7 december).

Henriksen, K. (2010). *The ecology of talent development in sport: A multiple case study of successful athletic talent development environments in Scandinavia*. (Doctoral thesis). Institute of Sport Science and Clinical Biomechanics, University of Southern Denmark. Geraadpleegd via http://www.sportspsykologen.dk/pdf/Henriksen_The_ecology_of_talent_development_in_sport.pdf (2019, 12 januari).

Henriksen, K., Storm, L., Küttel, A., Linnér, L., & Stambulova, N. (2020). *A holistic ecological approach to sport and study: The case of an athlete friendly university in Denmark*. *Psychology of Sport and Exercise*, 47: 101637.

Horne, J., Tomlinson, A., Whannel, G. & Woodward, K. (2012). *Understanding sport: A socio-cultural analysis*. London: Routledge.

Jonker, L., Elferink-Gemser, M. T., & Visscher, C. (2009). *Talented athletes and academic achievements: A comparison over 14 years*. *High Ability Studies*, 20(1), 55-64.

KNVB. (2019). *Kwaliteit en performance programma jeugdopleidingen*. Geraadpleegd via <https://www.knvb.nl/downloads/bestand/20405/kwaliteit-en-performance-programma-by> (2019, 6 december).

Kucharska, A., & Klopot, S. W. (2013). *Life after a sports career: The case of polish ex-fencers*. *Physical Culture and Sport. Studies and Research*, 58(1), 61–75.

Kunnen, R. (2006). *Sporten om de kijkers: Mediatisering en de invloed van sportorganisaties op het kijkerspubliek*. Zoetermeer: Arko Sports Media: 11-34.

Küttel, A. (2017). *A Cross-Cultural Comparison of the Transition out of Elite Sport. An investigation across the Swiss, Danish, and Polish elite sports contexts*. (Thesis). Geraadpleegd via <https://portal.findresearcher.sdu.dk/en/publications/a-cross-cultural-comparison-of-the-transition-out-of-elite-sport-> (2020, 7 januari).

Liverpool John Moores University. (2019). *Ecology of dual career*. Geraadpleegd via <https://www.ljmu.ac.uk/~media/images/ljmu/projects/dualcareers/files/wp2-report.pdf?la=en> (2020, 11 juni).

Luijt, R., Reijgersberg, N., & Elling, A. (2009) *Alles voor de sport!?! (gestopte) topsporttalenten en hun ouders over investeringen, opbrengsten en offers*. 's-Hertogenbosch: W.J.H. Mulier instituut.

Mulier Instituut & Universiteit Utrecht. (2019). *Topsportklimaatmeting*. Geraadpleegd via <https://topsportklimaatmeting.sites.uu.nl/> (2019, 15 november).

NOC*NSF. (2013). *Actieplan Flexibel onderwijs en topsport*. Geraadpleegd via <https://www.nocnsf.nl/topsportenonderwijs/hogeronderwijs> (2019, 8 juni).

NOC*NSF. (2019). *TeamNL @work. Een soepele transitie naar jouw volgende carrière*. Geraadpleegd via <https://teamnlatwork.nocnsf.nl/> (2019, 11 oktober).

Park, S., Lavallee, D., & Tod, D. (2013). *Athletes' career transition out of sport: a systematic review*. *International Review of Sport and Exercise Psychology*. 6 (1), 22 – 53.

- Rijksoverheid. (2019). *Inleiding topsport die inspireert*. Geraadpleegd via <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2019/10/04/topsport-die-inspireert> (2019, 8 december).
- Rijksoverheid. (2019). *Leerplicht en kwalificatieplicht*. Geraadpleegd via <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/leerplicht/leerplicht-en-kwalificatieplicht> (2019, 2 december)
- Ryan, G., & Bernard, R. (2000). *Data Management and Analysis Methods*. In: N.K Denzin & Y.S Lincoln, (eds.), *Handbook of Qualitative Research* (pp. 769-802). Thousand Oaks: Sage Publications.
- Sanders, G., & Stevinson, C. (2017). *Associations between retirement reasons, chronic pain, athletic identity, and depressive symptoms among former professional footballers*. *European Journal of Sport Science*, 17 (10), 1311-1318.
- Schlossberg, N. K. (1981). *A model for analyzing human adaptation to transition*. *The Counseling Psychologist*, 9(2), 2–15.
- Sharf, R. S. (1997). *Applying career development theory to counseling*. Pacific Grove: Brooks/Cole.
- Skinner, J., Edwards, A., & Corbett, B. (2015). *Research methods for sports management*. New York: Routledge.
- Stambulova, N., & Ryba, T. V. (2013). *Setting the bar: towards cultural praxis of athletes' careers*. In N. B. Stambulova & T.V Ryba (Eds.), *Athletes' careers across cultures* (pp. 235-254). Hove, United Kingdom: Routledge.
- Stambulova, N., & Wylleman, P. (2014). *Athletes' career development and transitions*. In A. G. Papaioannou & D. Hackfort (Eds.), *International perspectives on key issues in sport and exercise psychology. Routledge companion to sport and exercise psychology: Global perspectives and fundamental concepts* (pp. 605–620). London: Routledge/Taylor & Francis Group.
- Stambulova, N., Engstrom, C., Franck, A., Linnér, L., & Lindahl, k. (2015). *Searching for an optimal balance: dual career experiences of Swedish adolescent athletes*. *Psychology of Sport and Exercise*, 21, 4-14.
- Stier, J. (2007). *Game, name and fame afterwards, Will I still be the same: A social psychological study of career, role exit and identity*. *International review for the sociology of sport* , 42(99), 99-111.
- Stokvis, R. (2007) *Sport, publiek en de media*. Apeldoorn: Het Spinhuis.
- Taylor, J., & Ogilvie, B. (1998). *Career transition among elite athletes: is there life after sport?* In J.M. Williams (Eds.) *Applied Sport Psychology: Personal growth to peak performance* (pp. 429-444). Mountain Vie, CA: Mayfield.
- Tekavc, J., Wylleman, P., & CeciĆ Erpič, S. (2015). *Perceptions of dual career development among elite level swimmers and basketball players*. *Psychology of Sport and Exercise*, 21, 27 –41.
- Torregrosa, M., Ramis, Y., Pallarés, S., Azócar, F., & Selva, C. (2015). *Olympic athletes back to retirement: A qualitative longitudinal study*. *Psychology of Sport and Exercise*, 21, 50–56.
- Van Bottenburg, M. (1995). *Verbreiding en onderscheiding. Enige hoofdlijnen in de sociale geschiedenis van de sport*. In: H. Schmal & H. Bas (Eds.), *Nederland in de twintigste eeuw. Een boeiend beeld van een bewogen tijdperk* (pp. 152-173). Utrecht: TELEAC/TROS.

- Van Bottenburg, M., Elling, A., Hoekman, R., & van den Dool, R. (2009). *Op jacht naar goud. Het topsportklimaat in Nederland 1998-2008*. Nieuwegein: Arko Sports Media.
- Van Bottenburg, M., Vanreusel, B., Verweel, P. & Teeuwen, M. (2006), *Inzichten vanaf de zijlijn, wetenschappelijke coaching van het sportbeleid?* Den Haag: Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid.
- Van Kalmthout, J., & van Ginneken, Z.J.M.S. (2017). *Verenigingsmonitor: jaarbericht 2016*. Utrecht: Mulier Instituut.
- Van Leeuwen, M., & Keppel., P. (2019, 12 november). *Alles gedaan, veel gelaten, maar toch geen topsporter*. Geraadpleegd via <https://www.nrc.nl/nieuws/2019/11/12/alles-gedaan-veel-gelaten-maar-toch-geen-topsporter-a3980069> (2019, 8 december).
- Vervoorn, C. (2015). *Dual career quality framework. Study on the minimum quality requirements for dual career services*. Geraadpleegd via <https://www.sportknowhowxl.nl/files/2016/DualCareer.pdf> (2020, 15 mei).
- Visser, W. (2019, 20 maart). *Deze jeugdvoetballers gingen door een diep dal na de afwijzing door een profclub: 'Niemand gaf om je als persoon'*. De Volkskrant. Geraadpleegd via <https://www.volkskrant.nl/sport/deze-jeugdvoetballers-gingen-door-een-diep-dal-na-de-afwijzing-door-een-profclub-niemand-gaf-om-je-als-persoon~b36dd259/> (2019, 12 november).
- Wapner, S., & Craig-Brey, L. (1992). *Person-in-environment transitions: Theoretical and methodological approaches*. *Environmental and Behavior*, 2(24), 161–188.
- Weick, K. E. (1995). *Sensemaking in Organizations*. Thousand, Oaks: Sage Publications.
- Weick, K.E., Sutcliffe, K. M., & Obstfeld, D. (2005). *Organizing and the process of sensemaking*. *Organization Science*, 16 (4), 409-21.
- Wylleman, P., & Lavallee, D. (2004). *A developmental perspective on transitions faced by athletes*. In M. R. Weiss (Eds.), *Developmental sport and exercise psychology: a lifespan perspective* (pp. 503-524). Morgantown: Fitness Information Technology.
- Wylleman, P., Rosier, N., De Brandt, K. and De Knop, P. (2016). *Coaching Athletes through Career Transitions*. In R. Thelwell, C. Harwood & I. Greenlees (Eds.), *The psychology of sports coaching: research and practice* (pp. 290). Abingdon: Routledge.

Bijlages

Bijlage 1. Topiclijst

TOPICS	VRAGEN
KEUZE VOOR DUALE CARRIÈRE (5-10 MIN)	<ul style="list-style-type: none">- Wanneer is het thema duale carrière voor het eerst gaan leven binnen de club?Aan jeugdspelers: praten jullie over dc in je teams?- Waarom kiezen spelers voor wel of geen duale carrière als de leerplicht stopt?- Hoe proberen spelers meestal een succesvolle sportcarrière te realiseren? Hoe merk je dat? (en speelt het idee van een duale carrière daarin een rol, wat merk je daarvan)
ROL BETROKKENEN (10 MIN)	<ul style="list-style-type: none">- Wie hebben er invloed tijdens de keuzes van een topsporter binnen zijn topsportcarrière ?- En welke rol zouden betrokkenen – apart vragen naar ouders, coach, leeftijdsgenoten etc. – naar uw idee moeten spelen bij de ontwikkeling van de topsporter?- Hoe kunnen zij de topsporter beïnvloeden? Heb je daar een indruk van? En waarom doen ze dat? Ga je vaak mee in wat de betrokken partijen zeggen?- In hoeverre kunnen betrokken partijen van invloed zijn op de sportprestaties? Hoe gebeurt dat?- Welke invloed heeft de club of de cultuur van de club op de topsporter? (normen, waarden). Wat heeft dit tot gevolg? <p>Alleen voor spelers en ouders:</p> <ul style="list-style-type: none">- Zijn jullie op de hoogte van het VVCS? Zo ja, hoe worden spelers hierin gestimuleerd/ondersteunt door de club?Zien jullie hier kansen in?
DISCOURSEN (10 MIN)	<ul style="list-style-type: none">- Wat zijn volgens jou voor- en nadelen van een duale carrière en waarom? Kun je hier voorbeelden van geven? Wat vind je dat het zwaarst zou moeten wegen en waarom?- Welke invloed heeft een duale carrière naar jouw idee op de sportprestaties en waarom?- Welke prioriteiten stellen verschillende betrokkenen ten aanzien van een duale carrière en waarom?- Vind je dat er meer gefocust moet worden op duale carrière en waarom?- Wat zou er gebeuren als studie een belangrijkere rol dan nu zou krijgen binnen een duale carrière? Welke gevolgen zou dit naar jouw idee hebben voor de topsporter?- In hoeverre kunnen voetbalclubs de focus op een duale carrière kunnen bolwerken? <p>- Wat is de visie van de club op het gebied van talentontwikkeling?</p>

**BELEIDSVOERING
(15 MIN)**

- **Wat is het belang van de club dat spelers een duale carrière hebben?**
- **Worden spelers gestimuleerd om een duale carrière te realiseren? Zo ja, hoe? Wat wordt hier voor gedaan binnen deze club? Vanaf welke leeftijd?**
- **Wat zijn moeilijke momenten geweest binnen een DC van spelers? Hoe gaat de club daarmee om?**
- **Welk beleid wordt er door de club gevoerd op het gebied van duale carrière? (als leerplicht stopt)**
- Hoe is dit beleid tot stand gekomen?
- Worden verschillende betrokken actoren in dit beleid meegenomen? (bv. Ouders) Hoe gebeurt dat?
- **Is iedereen (die erbij betrokken is) op de hoogte van dit beleid en wat vindt men ervan? (hoor je daar wel eens wat over? Of worden talenten gestimuleerd voor een duale carrière per individu? (dus bv de trainer die het zegt)**
- **Wanneer wordt er volgens jou goed beleid gevoerd op het gebied van duale carrière?**
- **Wat zou je aan het huidige beleid willen veranderen en waar zie je eventueel nieuwe kansen/mogelijkheden?**
- Hoe is het onderlinge contact met spelers, zaakwaarnemers, ouders? (formeel of informeel) Hoe zou dit verbeterd kunnen worden?
- Hoe is de samenwerking en het contact met de scholen? (waarom)

- Hebben jullie contact met het VVCS? Waarom wel/niet? (alleen aan medewerkers vragen)

**TRANSITIES
(10 MIN)**

- introductie over verschillende transities
- **Hoe worden spelers begeleid tijdens de verschillende transities de ze meemaken?**
- **Welke ondersteuning krijgen spelers vanuit de club vanaf het moment dat de leerplicht stopt en ze moeten kiezen voor een vervolgopleiding? Wat vind je hiervan en zie je eventueel kansen/mogelijkheden?**
- **In hoeverre draagt het huidige beleid van de club mee aan het soepel laten verlopen van deze transities? Wat zou je hier nog aan willen veranderen?**
- **Worden spelers voorbereid op het leven na de topsport? Zo ja, hoe gebeurt dit?**
- In hoeverre ondersteunt de club spelers als zij uitgeselecteerd worden? In hoeverre is er nazorg? Waarom gebeurt dit wel of niet?
- **Hoe zou de begeleiding van deze transitie naar jouw idee verder veranderd moeten worden om de stap naar een maatschappelijke carrière soepeler te laten verlopen?**

- Ontwikkelomgeving introduceren. Verschillende vlakken (sport, studie, persoonlijk)- **Hoe kan de huidige omgeving van**

**DC ONTWIKKELOMGEVING
(10 MIN)**

een jeugdspeler verbeterd worden om makkelijker een duale carrière te realiseren? **Waarom?**

- om een optimale omgeving te creëren, vind je dan ook dat ouders/zaakwaarnemers etc mee moeten worden genomen in het beleid?

- In hoeverre hecht de club waarde aan het welzijn van de persoon achter de speler zelf? Hoe gebeurt dit? Waar kan de speler dit aan merken?

- Wat vinden de spelers hiervan? Wat heeft dit tot gevolg? **(op sport-studieprestaties)**

- **Wat zou er veranderd kunnen worden om dit te verbeteren?**

- Welke competenties denk je dat jeugdspelers nodig hebben om een duale carrière te hebben? En waarom?

- **Ondersteunt de club om deze competenties verder te ontwikkelen? Zo ja, hoe? (topsportbegeleider, trainer)**

- Hebben mensen van de club ook bepaalde competenties nodig om de competenties onder de jeugdspelers verder te ontwikkelen? Zo ja, welke en waarom?

- **Wat zou er veranderd kunnen worden om dit te verbeteren?**

Bijlage 2. Codeboom

Codes	Categorie	Thema
Geen voorbeelden binnen DC	Motivatie voor duale carrière	
Intelligentie niveau		
Geen toekomstbeeld		
Weinig studie interesse		
Geen plan b en c		
Spelers worden geïdealiseerd		
Leven in het hier en nu		
Droom om profvoetballer te worden		
Leerniveau		
prioriteit		
Geen bewustwording		
Geen urgentie voelen		
Intrinsieke motivatie		
Tunnelvisie voetbal		
Financiële gemakzucht door profcontract		
Geen beeld van realiteit		
Niet altijd een vast trainingspatroon	Afhankelijk van visie bovenaf	Betekenisgeving aan duale carrière
Alles valt en staat met het eerste elftal		
Weinig waarde aan DC van bovenaf		
Voetballerij is conservatief		
Voetbal heeft prioriteit		
Afstemming rond eerste elftal		
Moeilijk te combineren tijd technisch gezien		
Veel contacturen bij MBO/HBO	Moeilijk te combineren	
Weinig studieaanbod op behoefte spelers		
Afstemming rond eerste elftal		
Rustaspect is belangrijk		
Ervaring trainer		
Fulltime opleiding tot profvoetballer		
Groepsdruk teamgenoten	Rol betrokken actoren	
Financiële belangen van zaakwaarnemer		
Gedrag langs de lang		
Benchmarken met andere clubs		
Meer sturing vanuit KNVB		
Thuisituatie		
Omgeving waar je opgroeit		

Trainers/Oud-voetballers zijn sportgericht		Rol ontwikkelomgeving
Stimulerende rol ouders		
Aanpak verschillend per individu		
Verzelfstandigen van spelers		
Waarde hechten aan welzijn		
Meer achtergrondinformatie opvragen		
Onderlinge afstemming		
Welzijn spelers verbetert sportprestaties		
Topsportcultuur en topsportmentaliteit	Rol club / disciplineringsproces	
Verantwoordelijkheid club		
Disciplineren naar de norm		
Zelf schoolkeuze maken		
Veilige leeromgeving creëren		
Vertrouwen geven		
Verzelfstandigen van spelers		
Goed gedrag stimuleren		
Imago van de club		
Statussymbool geeft aanzien	Externe invloeden / voorbeelden	
Leven van een voetballer		
Invloed social media		
Voorbeelden die ook niet hebben gestudeerd		
Randvoorwaarden		
Contracten		
Voorbeeldfunctie		
Ontwikkelingen in voetbal		
Conservatieve wereld		
Nazorg op voetbalgebied en weinig op maatschappelijk	Begeleiding rondom duale carrière	
Minder begeleiding vanaf 17-18 jaar		
Stimulerende rol van de club		
Workshops		
Bewustwording creëren		
Geen concreet beleid rondom DC		
Zelfinitiatief vergroten		
Oudergroepen		
Algemene ontwikkeling		
Opleiden voor in de voetbalwereld		
Individuele benadering per talent		
Opleiden richting zelfstandigheid		

Evaluatiegesprekken		Duale carrière beleidsvoering
POP-ontwikkeling		
Nauw contact met scholen		
Consequenties bij wangedrag studie		
Weinig voorbeelden studiemogelijkheden		
Zelfstandig studie uitzoeken		
Spelers weten waar ze aan toe zijn		
Weinig maatschappelijk opleiden		
Interne opleiding	Samenwerking met school	
School/sport gedrag consequentie afspraken		
Weinig samenwerking met HBO/Universiteit		
Johan Cruyff college		
VVCS		
Samenwerking met LOOT-scholen		
Nauw contact	Mogelijkheden op het gebied van duale carrière	
Kant en klare studiemogelijkheden bieden		
Opties en voorbeelden aanhalen		
Beroepenmarkt aanbieden		
Vakken/delen van opleiding aanbieden		
Meer inventariseren van interesses in vervolgopleiding		
Buddy-systeem		
Structureler beleid voeren		
Statistieken/onderzoek omtrent duale carrière aanhalen		
Meer contact met vervolgopleidingen		
Samenwerking met zaakwaarnemers		
Extrinsiek motiveren via studiebonus		
Verplichten van cursus/studie		